Iconom Stavrofor Melete Răuțu Protopop Satu-Mare

„CETATEA“
cu
„MONOGRAFIA“ ORAȘULUI
„SOROCA“

Patru biserici cu diverse inscripțiuni și 49 documente vechi — răzășești basarabene

Vederea Cetății „Soroca“

— ORADEA —
— TIPOGRAFIA DIECEZANĂ —
— 1932 —

ICONOM STAVROFOR MELETE RĂUȚU PROTOPOP SATU-MARE

„CETATEA“

cu

„MONOGRAFIA“ ORAȘULUI „SOROCA“

Patru biserici cu diverse inscripțiuni și 49 documente vechi — răzășești basarabene

Vederea Cetății „Soroca“

— ORADEA —
— TIPOGRAFIA DIECEZANĂ —
— 1932 —

Tabla de materii:

PREFAȚA

Scopul de căpetenie urmărit în culegerea documentelor vechi, ca și a tuturor datelor concentrate în aceasta lucrare, nu-i altul, decât urmărirea a cât mai puternice dovezi, despre incontestabilele noastre drepturi, consacrate, de multe veacuri, asupra acelei jumătăți de Moldovă „Basarabia“ și, spulberarea încercărilor, celor ce ne-o contestează.

Atât din cuprinsul primului document, din anul 1611, în care se pomenește despre „Bătrânul Ștefan Voevod“, *cât și din cele notate de autorul „Monografiei“ orașului „Soroca“, în care se vorbește despre* „Voevodul Moldovei“ Ștefan al IV-lea, *care nu-i altul decât „Ștefan cel Mare“, dovedesc, până la evidență, drepturile noastre asupra Basarabiei.*

Vorba de „sărac“, din care autorul „Monografiei“, (strein de neam fiind), încearcă a deduce etimologia numirei de Soroca, încă dovedește că elementul românesc stăpânia gândurile tuturor basarabenilor, chiar și acelor cari nu erau de origină română.

In prima parte a documentului cu Nr. 47 din 1829, 29/XI, în care se scrie: „D-lui Nacealnicului pământesc al ținutului Eși“, *deci chiar, după 17 ani dela răpirea Basarabiei, dela Moldova, se face apel, nu la* Moscova sau Petrograd, ci la Iașul Moldovei, *cari toate dovedesc legăturile sfinte dintre cele două jumătăți ale scumpei noastre Moldova, despărțite prin „Prut“.*

Documentele vechi basarabene, actele răzășești, numirile satelor curat românești, numele de familii, ca: Odobăscu, ca logofătul Mihail Sturza, (care poate a fost Voevodul Moldovei de mai târziu) și acel „Leon Casso“ moldovan, născut în „Ciutulești“ jud. Soroca, fost Ministru de Instrucție al vastei Rusii, timp de 10 ani; încă sunt atâtea dovezi, vrednice de ținut în seamă.

Cele 49 de documente vechi răzășești basarabene, inscripțiile

celor 4 biserici ale Sorocei, sunt atâtea şi atâtea dovezi sdrobitoare pentru cei ce încearcă a nega adevărul adevărat.

Trei cântece vechi basarabene, din ale căror arii muzicale, şi anume cel „Din sânul maicii mele", din care îşi trage, neîndoios, originea aria muzicală a imnului naţional „Deşteaptăte Române", *şi aceste dovedesc legăturile indisolubile, ale „Basarabiei" cu toate, absolut toate, provinciile româneşti, cari actualmente formează şi încheagă unitatea întregirii „Neamului Românesc".*

Autorul acestei modeste lucrări, nefiindu-i permis a mânui o armă ucigătoare de vieţi omeneşti, mobilizat fiind, ca preot de armată, în întreg cursul celor patru ani şi jumătate de campanie, 1916—1921, n'a pregetat a se ocupa să scormonească şi desmormânteze convingătoare dovezi despre drepturile noastre neprescriptibile, în contra acelor cari mai cutezau a încerca să contesteze sfintele noastre drepturi, asupra laturei răsăritene a, etern, nedespărţitei Moldove.

Cu publicarea celor trei cântece şi cu aria lor muzicală, se urmăreşte salvarea, pentru posteritate, a unor tradiţii populare preţioase; iar prin publicarea listei cărţilor de ritual bisericesc, se dovedeşte, cu prisosinţă, că „Basarabia" a întreţinut necurmate legături cultural-naţionale cu celelalte provincii române, după răpirea Ei dela sânul patriei mame şi chiar după 1812.

Iconom Stavrofor
MELETE RĂUŢU
protopop de Satu-Mare.

1931 Noembrie 25.
Satu-Mare

Un cult esceptional pentru Basarabia.

Pe când începusem să învăţ la şcoala primară, din satul copilăriei mele, nu cunoşteam altă hartă decât „DACIA" „cu ţările vecine". Prin o firească pornire, începând dela dreapta spre stânga, îmi îndreptam ochii mai întâiu spre dreapta, către Basarabia, din care, pe atunci, mai rămăsese un colţ moldovenesc al celor trei judeţe din sud. Apoi urmau pe rând: Bucovina, Maramureş, Ardeal, Crişana şi Timişana. Pentru noi copiii, cari nu cunoaştem alte ţări vecine, decât doar câteva auzite prin casele părinteşti, ni se părea că toată lumea se cuprinde numai în „Dacia cu ţările vecine".

De dragul hărţii noastre şi încălziţi de cele ce ni se povestea de către domnul învăţător, care şi el nu prea cunoştea prea multe hărţi ,toată vremea noastră liberă (şi, spre bucuria noastră, aveam multe ceasuri libere) o petreceam, cu ochii aţintiţi spre hartă, pe partea care, când ni se ura dela dreapta spre stânga, o mai întorceam şi dela stânga spre dreapta.

Toate „ţările vecine" din scumpa noastră „Dacia" îmi era atât de scumpe, atât de dragi, dar mai mult decât toate „Basarabia", îmi era cea mai dragă. Imi era mai dragă, pentrucă, din satul meu, până la Prut, nu erau mai mult de cât 4—5 klm. Imi era dragă pentrucă, după cum îmi povesteau părinţii şi moşii mei, noi aveam multe neamuri mai prin toată Basarabia, dar mai ales prin judeţele vecine: Chişinău, Bălţi şi Soroca, depe unde, din an în an, primeam câte o ştire, măcar prin cei ce-şi urmăreau caii furaţi peste Prut, sau câte un mărginaş, rătăcit prin laturile Moldovei de sus.

Apoi ca copil de câte ori mergeam la Prut, cu tatăl meu, sau cu sluga casei noastre, la moară, cu toată străşnicia poruncii părinteşti, nu mă puteam stăpâni, în deosebi vara, să nu mă scald în apa limpede a Prutului, şi înaintând prin vaduri, până pela mijloc, de multe ori mă apropiam, măcar la 40—50 de paşi de copiii

basarabeni, cari ca şi mine, se scăldau în aceeaş apă, care era făcută de Dumnezeu numai pentru Moldova şi numai pentru răcoarea fiilor Moldovei. Prutul, putem zice că a fost, în toate veacurile, coloana vertebrală a Moldovei.

Apropiindu-mă instinctiv de ceata fraţilor de peste Prut, nu mă puteam răbda să nu le pun mai multe întrebări. Cum te chiamă? De unde eşti? Inveţi la şcoală? Aveţi voi popă în sat? Dar învăţător? Or primar? Popă spuneau că au, dar învăţător şi primar nu ştiu ce-i aceea. Or cum le-ar fi fost răspunsurile, cu ton cam acru, ca la mai toţi ruşii, eu totuşi, mi se părea că stăteam de vorbă cu fiinţi de pe o altă lume, cam cum se amăgesc, se sugerează, cei ce cred că prin anumiţi medii, pot sta de vorbă, pot comunica, cu spiritele, celor de mult trecuţi în lumea veşniciei. In apa Prutului am stat de multeori de vorbă cu băeţii din satul basarabean Şărbăcuţa la câţiva klm. Sud de satul „Ripicenii", vestit cu fabrica de zahar, din judeţul Botoşani. Mai târziu, prin anul 1887, în Nordul judeţului Dorohoi, tot scăldându-mă în Prut, am vorbit cu un băiat din satul basarabean Mămăliga, de care mă apropiasem mult de tot.

Am mai fost în copilărie şi în târguşorul Rădăuţi jud. Dorohoiu, faţă în faţă cu târguşorul Lipcanii, din stânga Prutului, dar m'am reîntors mâhnit, că nu m'a lăsat „Cazacii" să trec Prutul, să stau de vorbă cu dragii mei Moldoveni, pentrucă eu, băiat de 10—12 ani, puteam fi periculos marei împărăţii a „tuturor ruşiilor".

Stăpânit mereu de dorul copilăriei mele de a trece, măcar odată în Basarabia; pe când învăţam la seminarul de la „Socola" dintre viile Iaşilor, într'o Duminecă din primăvara anului 1882, pe când toată lumea ieşană mergea la Prut, la scăldat, m'am dus şi eu.

M'am scăldat, cât m'am scăldat, dar gândul meu tot peste Prut sbura. Aflasem că pentru un leu, poţi căpăta un bilet de trecere peste Prut, dela poliţia din Unghenii-Romani. Am trecut podul de fer în târguşorul basarabean, Unghenii ruşi, sub straşnica pază, ca nu cumva să primejduiesc marea împărăţie căzăcească. Şi iată cum. Cu biletul liberat de la poliţia română, am plecat mândru în ţara streină. La mijlocul podului m'au întâmpinat doi cazaci înarmaţi, sdraveni şi posomorîţi, cari m'au escortat până la capul opus al podului. Acolo m'au dat în primire la alţi doi, cari iarăşi m'au escortat până la „Tamojna" (poliţia vămii ruseşti) şi apoi mi-au dat pozvolenie (învoire) să mă plimb liber prin târguşorul rusesc „Ungheni", unde jidanii ruşi sămănau perfect cu jidanii din Moldova, cu cari erau la fel în port şi în vorbă moldovenească.

Mă vor fi suspectat, cerberii ruseşti, cari m'au escortat pe podul de la Ungheni, *„pahod na tamojna* şi *nazat na Prut“*, dar eu le-am pus gând de răzbunare şi, măcar după 45 de ani, m'am răzbunat cum nici nu se aştepta împărăţia rusească.

După un an şi şese luni de la mobilizare, 1916—1918, sătul de cărat miile de morţi de prin spitalele de contagioşi şi de răniţii din Bârlad, am solicitat transferarea mea la o alta unitate, cu rol mai puţin de cioclu şi m'am pomenit transferat la o brigadă de cavalerie, şi anume la comanda regimentului 5 de roşiori, care purta numele lui *Nicolae al doilea, Ţarul tuturor Ruşilor.* Trecând prin Iaşi, n'am aflat, nici la serviciul preoţilor de armată şi nici chiar la marele cartier, localitatea unde se afla sediul brigadei mele. Doar toţi mi-au spus că trebue să plec în Basarabia, unde desigur voiu afla sediul brigadei mele. Plecat din Iaşi, în ziua de 2 Martie 1918, după o oră de drum, am ajuns la „Ungheni“ la Prut.

Indată ce s'a oprit trenul, în gara Ungheni, am şi sărit din vagon şi, zărind un pod pe vase, în stânga podului, m'am răpezit la vale, am trecut pe lângă o sentinelă, care în loc să mă oprească să mă legitimez, m'a salutat şi am trecut grăbit pe lângă el. Când am ajuns în mijlocul Prutului m'am întors spre malul drept, ca să văd dacă se uita la mine santinela. După o mică ezitare, cu oarecare jenă, m'am trântit în genunchi şi, făcând trei cruci late, ruseşti, am depus o metanie călugărească, cu coadă, şi, pe negândite, am rostit următoarea caldă rugăciune: „Minunate sunt lucrurile Tale Doamne şi nici un cuvânt nu este deajuns spre a lăuda minunile Tale“. Şi cu aceasta sfântă şi ferbinte rugăciune, de mulţămire adâncă, m'am răzbunat pe cazacii cari, cu 45 de ani mai înainte, m'au escortat pe podul *Prutului.* După războiu am aflat, cum, prin 1918, un ţigan miliţian, înarmat până în dinţi, cu o puşcă ruginită, sistem 78, atârnată de umăr cu o aţă, escorta la Galaţi, o întreagă companie de cazaci şi mereu striga: *scari, scari* porcule repede repede.

Ajuns în ziua de 5 Martie la Soroca, pe cea mai strălucită zi de primăvară, când am zărit luciul minunatului râu Nistru, cel mai mare dintre râurile mărginaşe ale ţării noastre, puţin a fost de nu am sărit iar din căruţă, să mai fac o metanie. Dar m'am achitat numai cu o întreită cruce

In Soroca, şi la comănduirea militară, şi în lumea civilă de Moldoveni veritabili şi ruşi amestecaţi, am aflat cea mai caldă simpatie şi bună primire. Ajunsesem un preţios arbitru între armata bănuitoare şi marea majoritate a populaţiunii de Moldoveni: buni,

sinceri şi extrem de ospitalieri. Armata vedea, mai în fiecare basarabean un bolşevic, iar Moldovenii curaţi vedeau în fiecare soldat român, un frate, un mântuitor.

Am mângăerea de a fi aplanat multe diferende şi de a fi salvat pe mulţi suspectaţi. Imi aduc bine aminte cum, prin intervenirea mea, am salvat pe un mahalagiu Moldovean din Soroca, pe care momentul întreruperii raporturilor cu Ucraina, îl reţinuse în o slujbă la ferma unui ucrainian, pe când nevasta şi copiii, trăiau în Soroca.

Am iubit şi nu voiu înceta a continua cultul meu pentru Basarabia şi pentru basarabeni, pentrucă prea multă dragoste mi-au arătat, în curgere de un an şi pentrucă, în vorba lor curat moldovenească, am descoperit graiul pe care după 26 de ani, cât am lipsit din satul copilăriei mele, nu l-am mai auzit la neamurile mele.

Dar mai presus de toate a celor de mai sus povestite, am iubit cu un fanatism naţional Basarabia şi pentru alt motiv mai puternic, că ştiind-o în stăpânirea celui mai mare imperiu din Europa, aproape desperasem că această jumătate a ţării mele de naştere Moldova, va mai putea fi salvată vreodată. Neîncrezător în puterile micei noastre patrii România, uitam că „cele ce nu sunt cu putinţă la oameni, la Dumnezeu sunt toate cu putinţă". Şi mai uitam iarăşi că „Dumnezeu când voeşte să piardă pe cineva, fie individual, fie colectiv, îi pierde mintea". Neîndoios este faptul că, dacă Ruşii nu-şi pierdeau capul, noi în nici un caz nu mai recâştigam Basarabia.

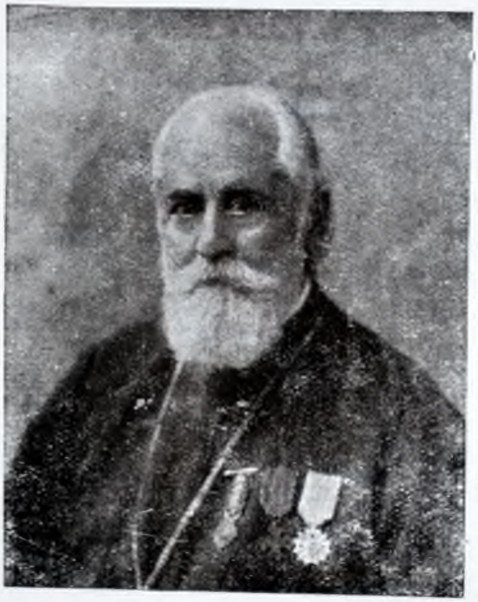
Ruşii şi rusificaţii din Basarabia, putând să se încreadă în mine, că nu-i voi pârî la *nacealnici*, încercau să mă convingă că, Românii n'au dreptul asupra Basarabiei, deoarece spuneau ei, Ruşii n'au luat-o dela Moldoveni, ci au ocupat-o milităreşte dela Turci. Eu afară de dovezile istorice, le mai spuneam că, oricine află calul ce i sa furat, în grajd strein, aleargă şi cheltueşte încă odată preţul celor furate, şi nu se lasă până ce nu reintră în stăpânirea drepturilor răpite.

Stăpânit necurmat de dorinţa de a descoperi dovezi cât mai multe despre drepturile noastre asupra Basarabiei, am pus în joc tot ce mi-a stat în putinţă, ca să intru în posesiunea a cât mai multe dovezi istorice, cari evidenţiază drepturile noastre neîndoioase asupra Basarabiei. Nu mă încred prea mult în isprava ce am făcut; totuşi rămân mângăiet, că am adus şi eu măcar un mic prinos pe altarul Sfânt al Neamului.

Inchin aceasta modestă lucrare în dragostea ce o port Basarabiei.

1931, Octomvrie 18.
Satu-Mare.

Iconom stavrofor
MELETIE RĂUŢU
protopop de Satu-Mare

PROTOPOP MELETE RAUȚU.

Orașul „Soroca".

După datele și notele culese și scrise de Emilian Levischi secretarul comunei Soroca după diferite acte și scrisori vechi[1]*.*

Orașul Soroca cu suburbia Zastânca situată în partea Nord-estică a Basarabiei, pe malul drept al Nistrului, care se varsă în Marea Neagră sub 48 grade latitudine și 46 grade longitudine, se învecinează la Răsărit cu apa Nistrului, care o desparte de Gubernia Podoliea (Ucraina de sus), având în stânga Nistrului satul Ţicănăuca sau Ţichinovca, fost altădată târg ţinutal.

La Miază noapte se învecinește cu satul Bujărăuca sau Bujorovca, fostă proprietate a familiilor Colonelului Cerchez, iar acum a urmașilor lui, Panin, despărţite prin râușorul Racovăţ.

La Miază zi să învecinește cu râușorul Voloviţa, ce trece prin lungul satului Zastanca, iar la Apus se învecinește cu proprietatea numită Rubleniţa.

Orașul, propriu zis, Soroca, la Apus și Miază zi este înconjurat de dealul pietros, a cărui înălţime, dela nivelul apei Nistrului, este de 217 futovi, adică cam 76 metri.

Intreg dealul înconjurător dinspre Miază zi și Apus, cu tot versantul dinspre Răsărit, și cu tot platoul dinspre Apus, pe o suprafaţă de mai multe sute de desătine (10.920 metri pătraţi desătina) adică a mai multe sute, sau poate câteva mii, de hectare, este acoperit cu: vii, parte indigene, parte streine altoite, cu pomi roditori de toate speciile, cu locuinţi în majoritate stăpânite de moldoveni, după cari vin: rușii, polonii și evreii. Acești din urmă având vii, și proprietăţi, locuesc în oraș.

Pe calea poștelor vechi este departe de Chișinău 175,1/4 de

---

1) Note privitoare la orașul Soroca, găsite scrise în rusește cu mașine fost la Emilian Levischi secretarul Com. Soroca, note traduse în româneșta de Preotul David Ciolanu deservent bisericei Sobor, Orașul Soroca.

vârste, cam 177 km., iar dela orașul port Odesa dela Marea Neagră este la depărtare de 339,3/4 de vârste, cam de două ori ca dela Chișinău.

Suburbia Zăstânca este situată cam la $2^1/_2$ vârste de oraș cu care însă se leagă prin plaiurile viilor și pometurilor.

Orașul Soroca este unul dintre cele mai vechi orașe ale Basarabiei. După datele istorice, încă prin veacul al cincelea înainte de Hristos, aci a fost o colonie grecească numită „Alhionica".

La jumătatea secolului înainte de Hristos pe când Dacii stăpâniau în Basarabia, orașul acesta purta numele de „Serghidava" sau „Serius"; Mai apoi sa numit „Crachitani".

Prin al XII-lea și al XIII-lea secol după Hristos, în această localitate se aflà o colonie a Ghenuejilor cari au construit cetatea chiar pe malul drept al Nistrului spre a le servi ca depozit pentru mărfuri și merinde, aduse spre desfacere, atât în Basarabia precum și peste Nistru în Podoliea. Această cetate, care aproape în întregime se păstrează până astăzi, fiind loc de siguranță, atât pentru mărfuri cât și pentru oameni, era cel mai însemnat centru comercial pe acele vremuri

Aceasta ne-o dovedește și interiorul cetăței, numită de ruși *Crapusta* cu cele 12 zămnice, (pivnițe) sau beciuri, care deși cu totul deteriorate, subzistă și până în timpul de față.

Intr'al XV-lea secol Voevodul Moldovei Ștefan al IV-lea, ca să-și apere moștenirea (țara) sa de Polonezi și de Tătari precum și de Unguri, a zidit acolo cetatea sau poate a reînoit-o pe cea clădită de Genovezi — și orașul a primit numele de Soroca, dela cuvântul moldovenesc[1]) *sărac*, sau nevoiaș pentru că locuitorii din această lature a Nistrului trăiau în mare sărăcie și, din cauza deselor inxcursiuni din toate părțile, erau siliți să se ascundă prin peșteri săpate în coastele dealului pietros, de frica turcilor, etc.

Una din aceste ascunzători se vede și până astăzi în păretele dealului pietros din satul Zastânca

Data exactă a zidirii acestei cetăți cu adevărat nu se știe.

Se știe numai că, după cum se pomenește în studiul istoric al lui Andrei Meer tipărit în anul 1794, că Genovezii, la începutul secolului al XIV-lea, după ce a fost răpit dela dânșii orașul Belgradul, astăzi numit de turci Acherman, iar de români Cetatea Albă, sau depărtat în sus pe Nistru, în orașul Soroca, pentru că și locuința lor în Soroca se vădește din o scrisoare latină de pe vâr-

---

1) La sfârșitul acestei monografii voiu încerca să dovedesc că numele de Soroca nu derivă din vorba *sărac*.

ful cetăţei. Inălţimea cetăţei este de 11 stânjeni, iar în prejur are 160 stânjeni

Intr'un părete al cetăţei era o placă de piatră pe care era însemnat anul zidirii în latineşte, pe care cu 40—50 ani înapoi, un fost guvernator al Basarabiei, trecând în ispecţie pe aicea, a ridicat placa cu inscripţia şi a dus-o nu se ştie unde.

In anul 1447 cetatea Soroca a fost luată de Turci dela Ştefan cel Mare, Domnul Moldovei, şi apoi a trecut în mâinile Polonilor.

Pe urmă la anul 1652, cetatea cu oraşul, iar au stăpânit-o Turcii.

In anul 1654 Hmelniţchi bătând pe Turci a stăpânit iarăşi cetatea.

In anul 1692 Soroca este stăpânită iarăşi de către Poloni, cari au apărat-o vitejeşte contra Turcilor comandaţi de Mustafa Paşa, care îi înconjurase.

La 1711 Petru cel Mare, în pahodul (expediţia) ce-l de peste Prut, a trecut cu numeroasele lui oştiri prin Soroca în Basarabia.

Impăratul Petru însoţit fiind de Impărăteasa Ecaterina, cu oşti recrutate, în mare parte, de prin Podolia, trecând Nistrul prin Soroca, a lăsat în cetate cel mai mare depozit de muniţiuni şi de provianturi pentru marea sa armată de expediţie.

In anul 1738 oraşul Soroca a fost ocupat şi prădat de oştile ruseşti. In anul 1812, după tratatul dela Bucureşti, Basarabia, inclusiv Soroca, a trecut în stăpânirea Rusiei

In anul 1833 Soroca a fost declarată oficial de oraş ţinutal sau capitala ţinutului cu acelaş nume

Sunt date cari constată că oraşul Soroca încă de prin veacul al XIII-lea era capitala judeţului cu acelaş nume, numită împreună cu toată Basarabia „Moldova de peste Prut.

Intre urmele vechilor aşezăminte se număra şi rămăşiţele unui vechiu schit moldovenesc, a cărui biserică purta numele hramului „Sfântul Nicolae“, din care au mai rămas numai temeliile copleşite de pământ şi burueni, precum şi câteva pietre mormântale dintre care una are data 1848, cu inscripţie acoperită de muşchi, care însă curăţindu-se se va putea descifra.

Alte 3—4 pietre mormântale se mai văd peste drum în viea Domnului Sârbu (actualul şef de birou la actuala Prefectură română).

Temelia bisericei s'ar părea a fi în viea Domnului Cazacu

Tot pe aci se află o fântână cu apă bună şi înbelşugată numită până astăzi „Fântâna Mânăstirii“.

După cum Povestesc bătrânii norodului, mânăstirea a fost desfiinţată; unii spun prin ordinul guvernului, alţii spun prin duşmăniea unui fost posesor (arendaş) al moşiei familiei Cerchez. Călugării fostului schit, unii s'a răspândit pe la diferite alte mânăstiri şi schituri; iar câţi-va şi-au făcut un alt schit cu biserică în pădurea satului Cosăuţi, la 8 vârste de Soroca pe malul Nistrului. Dar şi de aci au fost izgoniţi de către proprietarul moşiei Mihalovschi, care după afirmările unora ar fi fost omorât de bolşevici prin luna Noembrie 1918. Călugării alungaţi şi dela Cosăuţi sau Căsăuţi, s'au retras la schitul numit Călăraşăuca situat în partea extrem Nord-Vestică a ţinutului Soroca.

Urmele fostului schit dela Căsăuţi, se văd destul de lămurit. Pe locul fostului altar al bisericei s'a clădit o capeluţă în miniatură, la care în ziua hramului fostei biserici, se face slujbă cu procesiune a întregului sat, ai cărui locuitori, împreună cu alţii de prinprejur, întind mese chiar pe pietrele mormintelor părăsite şi la umbra pădurei, se dedau la petreceri care nu se termină decât seara târziu.

Revenind la vechiul schit din Soroca, se lămureşte că era situat cam la 6—800 paşi de centrul oraşului, pe coasta dealului Apuscan, între vii şi pometuri sau sub coasta muntelui pietros cum îl numesc unii dintre locuitorii băştinaşi. In partea sudică a oraşului cam la 2 vârste de centru, plecând în unghiu drept, spre apus de la podul numit al lui „Bichir“ pe stânga râului Voloviţa — care desparte în două mahalaua numită Zastânca, se ridica un pårete de stâncă cretoasă în care se vede desluşit, din şoseaua ce duce spre Bălţi, o uşă şi două ferestre neegale — săpate în piatră. Aci se află o peşteră artificială, în care, după ce te urci pe nişte trepte scobite în păretele vertical al stâncei, cam la (cinci metri înălţime), cu oarecare anevoinţă, poţi intra în interiorul peşterei în care se pot distinge următoarele:

Intâi — anticamera, având cam trei metri şi lăţime şi lungime şi înălţime, care a servit — cine ştie când — unui pustnic, drept casă de rugăciune, căci pe păretele dinspre Răsărit, se mai văd urmele unor icoane: Domnul Hristos, Maica Domnului şi Sf. Nicolae, foarte sălbatec stricate, — prin miile de iscălituri ale celor rău crescuţi, cari vor să se veşnicească prin a pângări ce e mai vrednic de cinstit şi de păstrat.

A doua încăpere a peşterei — despărţită printr'o uşă, este o cameră de locuit şi de proviziuni cu bănci, paturi de şezut ziua şi

de dormit noaptea. Incăperea a doua este aproape egală în formă și mărime cu prima încăpere, amândouă având câte o ferestrue.

Moșiea orașului Soroca, cu a mahalalei Zastânca, au aparținut, din cele mai vechi vremuri, vechei familii moldovenești numită Cerchez, despre care se va scrie într'un studiu special.

Această moșie numită mai sus, a fost cumpărată de către Polcovnicul Alexandru Nicolae Cerchez și Ana Vasilieva Beclemiseva dela Dvoreanul (boer de neam) Costache Cerchez, după cum dovedesc două acte de cumpărătură întărite de către Tribunalul Oblastiei (Tribunalului) Basarabene; primul act cu Nr 204 din 4 Noembrie 1839 și al doilea act cu Nr. 18 din 23 Ianuarie 1842.

Pentru cumpărătura făcută cu actul I sa plătit 25.650 ruble, iar pentru cumpărătura făcută cu al doilea act s'a plătit 35.000 ruble.

In puterea unui Ucaz împărătesc administrația orașului Soroca a cumpărat, amândouă proprietățile, adică a orașului și a mahalalei Zastânca, dela boerii Cerchez, cu suma de 100.000 ruble.

Actul a fost întărit de către Tribunalul civil al Oblastiei Basarabene. Plata s'a făcut din haznaua statului, Cumpărătura pare a se fi făcut prin anul 1864, iar la 1874 orașul a intrat în deplină stăpânire a moșiilor cumpărate.

In primul an al cumpărărei moșiile au fost date în seama și privigherea Ratușului (a cârmuirii) orășănesc. A treia parte din bani a rămas fără restituire, iar 66.666 ruble au trebuit să fie achitate de către Ratușa (stăpânirea) orașului, care în curgere de 10 ani s'a plătit din venitul crâșmelor.

Intrarea în deplină stăpânire s'a făcut din Decembrie 1874.

Stema sau marca orașului Soroca este figura externă a *cetăței*.

Planul orașului Soroca prin Inalt Ordin a fost întărit la 1846.

Pământ lucrativ și de imaș, Soroca posedă 1196 de desetine și 860 stânjeni patrați

Pământ bisericesc $49^1/_2$ desetine.

Orașul propriu zis Soroca, împreună cu mahalaua Zastânca, sunt situate pe o suprafață de 208 desetine și 2100 stânjeni patrați, iar viile și livezile de pomi roditori ocupă o suprafață totală de 276 desetine și 800 stânjeni patrați.

Petomna (pepiniera) de pomi roditori arendată pe un termen de..... ani unei asociații jidovești „Eco“ ocupă 20 desetine.

„Bulivarul“ grădina publică centrală, are o desetină și 1284 stânjeni patrați.

Bisericile din oraș și Zastânca ocupă o suprafață cam de 640

stânjeni patraţi, iar cele 6 cimitire, vechi şi nuoi, creştineşti şi evreeşti, ocupă o suprafaţă de 12 desetine şi 744 stânjeni patraţi.

Cetatea ocupă 150 stânjeni patraţi. Ostrovul (închisoarea) 1 1/2 desetine.

Gădăncile... ? pietrăria şi locurile virane ocupa 74 desetine şi 1300 stânjeni patraţi.

Sub jumătăţile râurilor: Nistru, Racovăţ şi Voloviţa sunt cam 38 desetine.

Peste tot ar fi cam 2051 desetine, 1688 stânjeni patraţi.

După hotărîrea primăriei din 24 Septembrie 1909, s'a destinat pentru Şcoala Technică 2 desetine, 1575 stânjeni patraţi, iar „Ferma Comunei" ocupa 30 desetine.

Distanţele între Soroca şi alte localităţi, cu câteva izvoare de venituri, uliţi, etc.

Dela gara Floreşti până la Soroca, 35 vârste.

Pe lângă Soroca trec, pe Nistru, vapoare,[1]) şlepuri cu producte şi plute cu lemnării din Galiţia şi Bucovina spre Odesa.

Soroca, staţiune climaterică, cu băi de Nistru vara şi, cură de struguri fructe, etc Toamna. Altădată veneau vara în Soroca familii din multe părţi ale Rusiei, până chiar şi din Petrograd. Acum vin numai de prin Bălţi şi Orhei.

Sunt 29 uliţi, în lungime totală de 8600 stânjeni, din cari petruite sunt cam 3493 stânjeni, cu trotuare făcute pe spesele fiecărui orăşean, în dreptul proprietăţei lui.

Suprafaţa totală a trotuarelor este de 2343 stânjeni patraţi.

Sunt două pieţe cu o suprafaţă totală de 7200 stânjeni patraţi, din cari numai 3600 stânjeni patraţi pietruite.

Clădiri.

Case de piatră şi cărămidă sunt 91, de lemn şi vălci (un fel de cărămidă ne arsă, cam de 40 cm. lungime şi 20 cm. lăţime) şi grosime) amestecate 75, în total 1475. Acoperite cu tablă de fier 124, şi cu şindilă 1339, cu olane 3.

Iluminatul se făcea altădată cu petroleu lampant, acum întunericul domneşte şi în centru, în toată vremea.

Singură Zemstva ţinutală având uzină electrică, are câteva lampioane, pe la Uprava, la câteva şcoli, la spitalul ţinutal şi pe la câtiva particulari.

---

1) Vapoare mici zise *parahoade*

Pe tuburi s'a adus din dealuri *apa* la vre-o 40 fântâni primitive.

La Boina (căsăpia) oraşului să tae anual cam 600 cornute, 200 viţei, 300 oi, peste 1000 miei şi peste 1000 porci.

Pompieria are 2 pompe cu câte 2 cai, una cu un cal, 7 sacale, 7 servitori zişi pojarnici şi 7 cai.

Autorităţi locale şi localuri de judecăţi.

Primăria oraşului, Uprava, Zamstva, Poliţia oraşului altă dată cu atribuţiuni în tot ţinutul, Administraţia Financiară, înainte Caznaceica ţinutală, Un tribunal judeţean, o judecătorie de ocol, o secţie de notariat pentru autentificări de acte (un notarius), poliţia frontierei şi un serviciu de siguranţă.

Armata.

Un Comandament, având şef un General, sediul a două regimente de infanterie, a unui regiment de cavalerie şi cancelaria Brigadei III-a de Roşiori, un Cerc de Recrutare.

Instituţii financiare particulare

Două bănci: „Banca Obştiei" „Tovărăşia" şi „Banca Creditului mărunt".

Fabrica de băuturi alcoolice, numită a Monopolului de Stat, cu frumoase instalaţiuni, acum nu mai funcţionează.

Populaţia.

Peste tot 21.036 suflete dintre cari: 10724, bărbaţi, 10312 femei.

Creştini ortodoxi 5400, catolici 650, luterani 20, armeni 50 restul evrei

După naţionalităţi: 3387 ruşi, 650 poloneji, 20 germani, 50 armeni, 10 bulgari, 3 greci, 2000 moldoveni, restul evrei.

Spitalul judeţean cu 40 paturi, evreesc cu 10 paturi.

Farmacii 2; una a Zămstvei; alta particulară şi patru Droguerii.

Fabrici şi mori.

Două fabrici de bere (Zăvoduri de pivă) funcţionează numai una.

Trei mori sistematice cu valţuri.

Trei fabrici de olei cu instalaţiuni primitive şi cu presă hidraulică, fabrică oleiuri din sământă de cânepă şi floarea soarelui.

Comerţul în general foarte slab.

Târgul de săptămână Miercurea.

Vitele cornute de proastă rasă și foarte prost îngrijite.

Caii, în genere cam ca și cei din Moldova.

Porcii, de multe specii comune ca în Moldova.

Oile toate de specii comune ca în Moldova.

Păsările idem.

Administrația comunală.

Comuna (Goroscoaea Uprava) se administrază de către un consiliu compus din 43 membrii, aleși și întăriți de bolșevici; dintre cari: 10 creștini și 33 jidani. Primarul (Holovaiul), moldovan curat prin naștere, ridicat din popor, dar cu totul, absolut cu totul jidovit și scalav judanilor. Urăște de moarte pe români și cultivă și slujăște cu trup și cu suflet exclusiv jidanilor, cu care este tovarăș la toate negustoriile, cinstite, dar mai ales necinstite.

Toate gheșefturile le învârtește pe spinarea creștinilor, pe cari nu-i poate suferi și la adăpostul comunei, pe care o stoarce deavalma cu toți jidanii pe care i-a înbogățit.

Starea higienică.

Starea de necurățenie și de absolută neîngrijire este atât de revoltătoare, încât numai cu orășelul Ukrainian Ianpoli să mai poate asemăna La mijlocul lunei Iunie, în târgul Ianpol, la 8 vârste de Soroca, au văzut mocirle profunde, cu un strat de apă înverzită, din care, prin miile de bulbuci, ce eșeau și porneau la suprafață se degaja cea mai infectă putoare ce se poate imagina și unde?

Absolut în centrul comercial al târgului jidovesc.

In Soroca latrinele servesc numai pentru adăpost în timpul zilei; iar noaptea întreg orașul este o closetă generală.

Sistemul de măturat vara, căci iarna nu se mai îngrijește nimeni, este următorul: Un bărbat mătură și face grămezi pe lângă trotuare; iar femeea măturătorului, târăe un sac dela grămadă la grămadă și când se umple, îl descarcă peste gardul celui mai apropiat proprietar, care nu numai că n'are dreptul să protesteze, ci încă îi și mai plătește câteva ruble pe lună după lungimea fațadei. Acelaș sistem l-am observat și în târgul Bălți.

Vara în (Bulivare) grădina publică, de foarte multe ori majoritatea publicului o formează golanii și cerșetorii, de răul cărora — foarte rar găsești o bancă liberă.

Ovreicile în deosebi, cu câte doi, trei copii alăptează și cerșesc, cu niște mutre și cu niște soiuri de îmbrăcăminte, care îți tae toată pofta de mâncare și dacă vrei să mănânci cu poftă trebuie să ocolești grădina publică (bulevarul) cum îi zic ei.

Dumnezeu a înzestrat orașul cu cele mai frumoase daruri naturale, iar oamenii, ignoranți, speculanți și lipsiți complect de cel mai elementar pic de bun simț, i-au luat și-și bat joc de tot ce-i mai de preț în lume: frumosul și higiena publică.

....

Vederea Orașului Soroca.

Dimensiunile Cetății Soroca

a) Inălțimea cetății este de 15 metri.
b) Diametru intern es'e de 37 metri în
c) Inprejur are 165 metri
d) Are patru cornuri fortărețe (ambrazure?).
e) Fiecare corn are câte trei orificii de câte 30 c. m. pentru pocnit cu armele în timp de asediu.
f) In interior are unsprezece nise construite din piatră a câte 4—5 metri lățime, iar înălțimea 2.½ metri
g) Deasupra de intrare a fost o capelă (bisericuță).

(Toate aceste note și dimensiuni mi-lea procurat Prea cucernicia Sa Părintele Daniil Ciolan Protoereu al județului Soroca).

* * *

Cu următorul ordin al Corpului 4 de armată Nr. 25934 din 28/8 1931, s'a obținut permisiunea de a se fotografia „Cetatea".

Biuroul 2.

Către Parohia ortodoxă Pro'opopiatul Satu-Mare.

Cu onoare Vă aducem la cunoștință următoarele: La cererea D-voastră Nr. 82 din 17 August 1931, atât Marele Stat Major cât și Corpul 4 Armată, aprobă cererea D-voastră In consecință puteți lua fotografiile cerute, prezintându-vă Comandantului Batalionului II Regimentul 39 Infanterie Soroca, care are ordin în acest senz. Se anexează Permisul cu care vă veți presinta la Comandantul Batalionului II Regimentul 39 Infanterie.

Din ord. Șeful de Stat Major:
G. STOLIAN.
(L. S.)

Șeful Biur. 2 Informațiuni:
Maior, PANCU C. IOAN

Soroca

Orașul Soroca și originea adevărată a cuvântului

Din toate punctele de vedere cuvântul „Soroca“ nu să poate deriva, cum încerca scriitorul Monografiei Emilian Levischi, al deriva. Diametral opus cuvântului „Sărac“, Soroca a fost, în toate timpurile un oraş foarte înbelşugat, în toate. Soroca fiind situată la malul Nistrului, era un centru în care să scurgea de la minimum 100 km., căci nu avea alt oraş de concurenţă de cât; Bălţi, la 70 km. Hotinu, mai departe, Iaşii în Moldova peste Prut şi „Balta“ departe în Ucraina. Lemnele, cerealele, paseri, cu toate derivatele laptelui, struguri, vin, şi pescărie.

Până a nu se opri legăturile cu Ucraina, din satul „Ţicninovca“ visa-vis de Soroca, de pe stânga Nistrului, jumătate de oraş să alimentau cu de toate, aduse de rusoaice, între cari chiar şi pânişoare de săcară, proaspete, să aduceau zilnic. Turmele de oi, cirezile de cornute, cerealele cultivate pe o largă scară şi toate, şi de toate alimentau înbelşugat oraşul izolat Soroca, cu de toate. Chiar aşa numitul râzboiu al lui Petru cel mare, după cum afirma scriitorul monografiei, n'au sărăcit; ci din contră a adus mari depozite a tot soiul de proviante, odată cu muniţiunile. Dacă numele de „Vorona“, monastire din judeţul Botoşani, derivată de la numele de *Cioară,* dacă „Cozia din Valcea, sa deriva din numele slav de *căprioara,* daca „Socola“ din viile Iasului sa deriva din numele de *Şoim,* iau Horczu — de la Hurez, — Huhurez — ciuhurez — bufniţă şi o sumă de asemenea de localităţi cu derivative din numele de pasєri etc.; de ce n-am admite că şi numele de Soroca“ să derivă din numele pasarii numită slavoneste *soroca,* în limba romana numita: Ţarcă şi Coţofană.

Notez că, după propriile mele observaţiuni, în regiunea Sorocăi se văd, esceptional de multe Ţarci sau cotofane, după cum,

în mod escepţional, în vara acestui an, trăind în Borşa, pe valea Vişeului din Maramures, am văzut, cârduri de cioare, numai de cele cenuşii, cu aripile negre cari fură pui mici ; fără amestec de alte cioare negre, corbi, or mici stâncuţe, sau cioci ca în alte părţi.

Cuvântul Soroca pe ruseşte mai însemnează şi numeralul 40. In româneşte se numeşte, popular, termin de judecată, de înfăţişare, dată de anchetă, de cercetare, în zi, din timp hotărâtă. Femeile oltence, poate şi muntencile numesc „Soroace" datele când poartă slujbele pentru răposaţi de: trei, de 9, de 40 de zile, de jumătate şi de un an; iar călugării, prin monastiri, tocând şi trăgând clopotele de trei ori, zic că le trag, fie pentru slujbele intern bisericeşti, fie pentru morţi, în trei Soroace. Acestea, de asemenea, dau înţăles de: termin, repetire. Scriitorul Emilian Levischi, care, ca toţi ruşii contestă drepturile noastre indiscutabile asupra Basarabiei, derivă numele „Soroca" din vorba românească *sărac*. Cu totul falş. Susaşte vorbind, este lesne a deriva *Soroca* din *sărac*. Ştiind modul slav de a se pronunţa O în loc de A şi viceversa. Ruşii scriu Odesa şi în vorbire pronunţă Adesa. Scriu Oteţ, titlu de adresă către preoţi (tată), dar pronunţă Atet Apoi Belţi în loc de Bălţi. Gotin, Gorhei, în loc de Hotin şi Orhei, or Halaţi în loc de Galaţi, precum şi Dorogoi, în loc de Dorohoi, Hohol în loc de Gogol, etc. etc. Ruşi iarăş, după modul lor de pronunţare scriu „Nicolae ftoroi" (Nicolae al doilea) şi pronunţă Nicălai Ftaroi. Scriu Volga şi pronunţă Voliga, scriu Olga şi pronunţă Oliga.

Eram, slujind în catedrala „Soboru" din Soroca, când un diacon (poreclit Rasputin), acum decedat, cetind o anumită Evanghelie în loc de: „Marto! Marto! te grijeşti, pronunţa[1]) Marfo! Marfo! Numai vorbesc de „Ciornoi More" numele dat şi scris în loc de Marea (neagră). Japani în loc de Japonia, Avtonomie şi avtomobil, Fteologhie, Fteodor, Aftanasie şi Aftena etc. Este drept că Ruşii pronunţa mai corect de cât noi *avtonomie* şi *şi aftomobil* respectând originea cuvintelor greceşti. Numai ca, în loc de grecescul *Thita* aspirat (litera Th) pronunţa *Fti* accentuat, ca Fteomanie etc. Am alunecat, recunosc, în literatura „Ştii" *m'am pornit cu surda'n jos* în loc să mă fi oprit la etimologia cuvântului „Soroca" cam cum s'a scremut grozav de mult Domnul Disescu, ca să-şi derive numirea satului Sărăcineşti dela *Saracini*.

1) Dumnezeu să mă erte. In cursul liturgiei fiind şi auzind: Marfo! Marfo! m'am gândit imediat la vechii *coropcari* din Nordul Moldovei, un fel de negustori ambulanţi, cari purtau o ladă (coropca) în spate şi cari, prin sate, strigau mereu: Marfă!... Marfă!...

Documente.

1.

Suret de pe ispisoc vechi pe sârbăisc (!) dela Constantin Movilă Voivod scris în Iaşi la leatul 7119 (1611).

„Noi Constantin Movilă Voivod cu mila lui Dumnezeu domnu ţărei Moldovei că iată au venit înaintea noastră şi înaintea boerilor noştri a mari şi mici slugile noastre Ganţa Vătăvul şi Roman Vasâle şi Crăciun şi Pănte Vătăvul de stolnicii mărturisindu aşa ei cum că ştiu (lipsă) (sic) pentru Giurgiual nepotul Magdalinii cu nepotul Anii şi nepotul Mihalcii au mărturisit înainte a tot sfatul Domniei mele precum că el (lipsă) în satul Cotujieni şi deresurile dela Mihalce însă — lipsă — denpreună cu dânşii în giumătate de sat — lipsă — a şasa parte. Parte ce den sus. Deci Domnia me dacă am văzut că rudele lor au mărturisăt denainte noastră şi denainte boerilor noştri, apoi domnia me am crezut şi i-am dat — (lipsă) — să fii şi dela noi uric şi dreaptă ocină şi moşi după deresuri lui Mihalce dela bătrânu Ştefan Voivod cu tot vinitul şi altul să nu se amestice. Insuşi Domnul au zâs

(Locul peceteii).

„Incât sau putut şi sau aflat fiind foarte ruptă precum să vedi sau tălmăcit din lemba sărbească de mine Demetrache biv vel pitari la let . . . .".

„Şi Merceştii au încă cumpărătură în parte în Sălişte şi au mărs cu carti la Vodă să alagă câtui ţin cumpărătura şi lau ales tot prin Cuşălănca şi zapis şi ispisoc pe răul Cotujanilor easte pol".

„Cele adevărate sunt la mine scrise de a fe trebuinţă mii scrii".

2

Suret de pe zapisul rusăsc de Veleat, 7153 Mai (1645).

„Adecă eu Lupul Vătavul din Bodeşti şi fimea me Catrina i

Grigorie Ireimiea Ionaşcul Luchian(a) fimee me cucoana şi Toader ficior lui Alexandru şi Grigorie şi Nastasia şi Carp Lucescu iară din Bodeşti cu ficiorii lor Grigorie şi Tofanei şi Maftei ficioru Tomei de Cotujeni şi Nacul fecior Bratului de Cotujeni şi Cherechi fic(i)or Sorcăi toţi nepoţi şi strănepoţi Dumei Vătavului de Hânsări şi cu Neceanu lui Anuschii şi Grigorie şi Radului scriem şi încredinţăm cu acest a nostre scrisori la mâna Dum(lui) sau (sale) — Vasile Mârzac marile Căpitan de Soroca de nemene sâliţi, neasupriţi că de a no(a)stră bună voe am vândut Dumisale a noastră bună şi dreaptă Ocină din moşiei ce avem noi în sat în Cotujeni a treia parte din giumătate din partea de sus din ţinutu Sorocii pe pârâul Cernei şi cu Vadul şi a treea parte din ceelantă giumătate de sat din gios iar din Cotujeni şi cu vadul de moară şi am vândut Dum-(sale) Dumisale drept trei sute cincizeci de zloţi tătăreşti şi patru boi şi doi cai şi iar(ă) şi am vândut eu Lupul şi Grigorie şi Toder din sat din Bodeşti Dumiisale mai sus pomenit a treea parte din sat din Bodeşti parte de jos ce este pe lângă Căneşti şi aceasta a treea parte am vânduto cu cincizeci de talere.... (rupt) argent... şi când am vrut să vindem au fost mulţi oameni bun ţinutaşi) şi megeeş(i) bătrâni şi teneri cari mâinele şi peceţile şau pus pe aceea scrisoare ca săi fie Dum(isa)le în veci de veci şi Giupenesei Dum(isa)le care Dumnezeu va trimeti şi fiilor Dum(isa)le şi nepoţilor şi strenepoţilor lui şi noi dacă am văzut în mâinile no(a)stre banii 350 zoţi tătăreşti şi patru boi şi doi cai pentru aceste părţi mai sus pomenite sat Cotujeni parte de sus şi din jos dintr-a mândoă jumătăţile de sat şi cincizeci taler de argent am luat din acest (rupt) a treea parte din sat din Bodeşti part.. (rupt) din jos este pe lângă Căneşti şi noi încă am dat şi dela noi această scrisoare în mâna Dum(i)sale Vasâle Mârzac cei mai sus pomenet şi noi dintru acest ceas neceodată să nu fim volneci a ne amesteca în vece şi a noastre scrisori şi întăritur(i) ce am avut pe aceste părţi din Cotujeni şi din Bodeşti cu pecet din Cetate Soroca când[1]) *zaporcjănei* au dobodit? Cetate şi a no(a)stre mărturii ce am mai avut dela oamenii bun(i) ţenutaş şi megeeş de pen înprejur leam dat în mânile Dum(isa)le Vasile Mârzac marele Căpitan de Soroca şi a no(a)stre mân(i) şi peceţ(i) l(e)am pus pe acest(ă) scrisoare să fie volnic şi cu atâta sfârşind".

„7153 — (1645) Mai 4".

---

1) Zaporojeni să numesc ostaşi grăniceri.

3.

„Suret di numile bătrânilor în ce chip şi în câţi bătrâni au umblat moşiea Cotijànilor din vechi după cum arată în dosu cărţii Istratiea Dăbija Voivod din velet 7258 Saptmevri 20 z(ile) — (1751)“.

„Cotijănii dau samă cau înblat în — din: bătrâni — 3 — bătrâni din sus şi — 3 — din g(i)os cine sintu dinspre ceai bătrân(i)“.

— a — Bătrân în parte de sus cari umblă în doao cu Mirceştii cari această giumătate de bătrânu lau cumpărat Mirceştii dela Earhăneşti şi di la Brăteşti care să trag Gheorghieş Ştefârţă cu niamul lor.

— a — Bătrânu ai Strâmbului iară în part(e) di sus dintre ceasta să tragi Harburu tatăl Murafii şi niamul lor.

— a — Bătrânu înspre parte de sus să chiamă Gathona fata Irimeai Hotnogu din cari să trag popa Ghiorghi şi cu niamaul lui Samion Jomir.

— a — Bătrânu a lui Răghineţ cu tot neamul lui anumi Ianachi Diac şi cu alţii cine sor răspunde.

— a — Bătrânu Antochii (poate Antonie) o parte vândută Cap(i)t(a)n Vartic.

— a — Bătrânu ai Radului a cince parte vândută iară Cap(i)tan Vartic.

— a — Bătrânu Florea Hotnog popa Gheorghiea cu niamul lor.

— a — Bătrânu Erhana moşul popii lui Enachi.

— a — Bătrânu Eau Şteafărţeaştii bătrânul esti din Bratul Barbul şi eu Nacul esti Şteafârţi cu Jaloba cu Ioniţi fraţi ai lor, iară din Barbu au vânduto Căp(i)t(a)nu Vartic.

4.

O foae simplă.

„Adică eu Gligoraş care am dat adevărata mărturie me la mâna tututor moşenilor precum mam apucat să mă aflu: la 25 zile a lui Maiu, dar nevinind eu la ză câtă cheltueală sar faci să fie toat(ă) di spre mine şi eu mărturisesc cu sufletul meu mai mult de cât mi si vine parte de dintrun bătrânu ce mi sa alege dar nu câtu cer Dum? Vit?... dar precr(m) moşie ceam vândut am luat o eapă şi doi lei bani şi la această mărturie sau întâmplat mulţi oameni buni şi strein(i) anume“:

„Veleat 7284 — (1776) Fir. 20“.

Martorii semnați pe revers.
Eu Evei Vasilie ot Cotijen.
Eu Nicolae Vornicu ot Cotijeni.

Eu Iftimie Harbur.

Eu Ioniță Harbur.
Eu Dumitru Murafa Bun.
Eu Simion Harbur.
Eu Gligori Căriiman.
Eu Constantin C.....
Eu Toader Jomiru.
Și eu Simion Harbur am scris cu zâsa lui Gligorie Curcă.

5.

„Suret di pe ispisocu a lui Simion Harbur — 1776 Iulie 19 ce sau scos în 1787 Iunie 25 de la Grigorie Alexandru Ghica Voevod.

„De vreme ce bunătatea, milostivirea și dreptate aceste roduri ci ni le..... nu numai că deapurure laudă politicească câșligă, ce încă cu aceste chipuri se înblânzește Du-zău și a arata Milostivire și buni povățuiri asupra celor ce iubăscu a le face și mai vârtos aceste se cadi a le ave și a le păzi Doamnii stăpânitorii di noroadi ca săi aducă pe supușii săi la cei mai bună și fericită stare la care și Domnie me în ceasul ce svântul Du-zău au dat năstav pie puternicii împărăției di n(i)au miluit iarăși cu Domniea acestei țări nu numai că neam sălit a aduce pe toți lăcuitorii țării întru fericire și bună stare cu toată odihna lor ce încă și din cei străini dintralte părți de loc mulți au năzuit și au venit di sau ășăzat cu lăcuința în pământul Moldovei: deci și pentru Semeon Harbur din țara leșească carile năzuind cu locuință aici în pământul Moldovii și fiind că este om străin și din pământul lui neam de cinste iată că am făcut Domniea me milă cu dânsul și i sau dat această carti a Domniei mele la mâna lui prin carile hotărâm ca să fie ertat de dăjdiile visteriei cum și de alte[1]) *angherii* de tot întru nimic să nui superi socotindusă în rândueala neamurilor și ori unde îi va fi voea săși așezi aici în pământul Moldovei și desetina pe dreptate bucatele lui ce va ave să plătească după cum și alte neamuri și poftim Domniea me și pe alți luminați Domni ce or fi rânduiți de Dumizău în urma noastră cu domniea țării aceștiea să nul supere sau să strice această milă ce am făcut Domniea me cu acest om

1) Angherii, sau angarale adecă datorii sau dajdii contribuții.

străin ce mai vârtos să o întărească pentru al Domnilor sale vecinică pomenire și laudă această înștiințăm".

6.

Perelepsu di pe scrisorile lui Constantin Grecul generele lui Vicol Vartic pe părțile ce cere din sat Cotujeni în ținut(ul) Soroc(a)" (slove) 1784 în . . . 20".

Un ispisoc de la Vasile V. Vod pre căre să întărăște stăpânirea unui Enache Deiac, pe toat(ă) partea ce să vă alege din satul Cuhurești i din Cotujeni, și din Zahorna în ținutu Sorocei ce au fost cumpărătură de la Todosiea fata Mezanei nepoata Sorcăi și dela Vâsile sân Miezinei fratele Todosei drept 25 taleri și iarăși i sa întărește stăpânire lui Inache Deac pe toată parte ce să va alege[1]) *tej* din tust(r)ele satele aceste ce iau fost cumpărătură de la un Miron sân preutesei Maricăi drept 20 taleri".

Un zapis de la Irena fata Maricăi Mihăiloaea pren care arată că toată partea ei ce se va alege din sat din Cotujeni din partea tătânisău au vânduto Barbului din Cotujăni drept 2 vace cu vițăi".

Un zapis dela un Grigorie pre care scrie și mărturisește că dintru a sa bună voe au vândut uncheseu lui Neculai Răgheneț toată partea ce au avuto el de baștină și de cumpărătură de pe tată său Enac(hi) însă dimpreună către a cence parte așăjdere toată parte lui Miron și partea Petrei și partea Todosei fata Mazinei nepoata Sorcăi așișdere și parte lui Vasile ce sor alege din Cuhurești și din Cotujeni și cât să vor alege părțile lui din sat din Zahorna aceli leau vândut drept un cal și zece lei".

Un zapis de la un Preutul Niculai ginerile Acsinei ce a fost nepoată de fată Barbului înpreună și cu soțul său Arteniea fata Acsinei întru care arată că dintru a lor bună voe socotindusă având a lor dreapti cumpărătură ce au fost cumpărat moșul lor Barbul de la Baghenei din partea Radului frații lui Grigori din Cotujăni dintrun bătrân a cinci părți să va alegi și iarăși iau vându o parti di cumpărătură tej din Cotujeni ceau fost cumpărătura moșului lor Barbul de la Irina fata Mihălcioaei iarăș ce se va alege din partea Tomei aceste lau vandut lui Vicol Vartic Căpit(an) luând dila dânsul pentru vânzare părților o eapă prețuită drept 17 lei și patru coți postav câte 2 lei cotul și iau dat și zapisele cele vechi.

1) Tej — idem.

N. B. Acest act este scris pe o $^1/_2$ coală hârtie albastră groasă în bună stare.

Acest perelepsu lam scris eu şi lam iscălit din poronca Dumi(i)sale Vel logofăt.

7.

(Din 5 Spetemvrie 1785).

„Adecă eu Petrea Harbur din Coşmerca ţinut Sorocei denpreună şi cu fraţii mii Luchian şi Simon iarăşi fecior lui Harbur scriem şi adiverim cu acest zapis al nostru la mână D-sale Căp(itan) Gavril Vartic precum că să se ştie că de neme siliţi neci asupriţi de a noastră bună voi am vândut: 30 stânjăni din mişiea Oprişăni ci să numeşti acum Coşmerca ce esti în ţinutu Sorocei: cari moşie avem şi noi baştină din bătrânul nostru Labcă iarăşi dintraceşti bătrâni iau vândut D-sale aceşti 30 stânjăni cu tocmală câte: 32 parali pe stânjan, şi hotărâm că dacă nu sar înplini 30 stânjăni să avem a întoarci banii: cum dear şi treci mai mulţi stânjăni peste aceşti treizeci să aibă D-lui a înplini iar cu tocmeala ce sau făcut şi iam vândut D sali din câmp, din livezi cu pomi din păduri şi iazuri: din vatra satului şi din tot locul cu tot vinitul şi isă aibă D-lui a stăpâni în bună paci aceşti stânjăni să stăpânească adică D-lui, Giupâneasa D-sali, fii, nepoţi şi strănepoţi D-sali fiindcă şi D-lui ari întraceastă moşie: baştină şi cumpărătură şi pe acest zapis să aibă D-lui aşi face şi întărituri Domneşti iar di sar scula cineva şi niamurile noastri să facă D-sali vreo supărări pentru aceşti stânjăni cei am vândut atunce noi să răspundem şi a ni giudica: măcar că la vânzarea această neam întâmplat anumi: Eu Petrea Harbur iar Luchian şi Simion ce sunt arătaţi mai sus nu sau întâmplat şiam avut voi dila fraţii mii ca să vând eu şi să răspund dar D-lui să fie bun stăpânitor . . . . . şi luând noi toţi banii şi plata în mâni pe aceşti stânjăni di sus arătaţi iam dat acest zapis al nostru întru cari neam pus degitele mai gios neştiind cărţi mai iscălindusă şi alţi martori şi oamini ci sau întâmplat faţă la făcutul acestui zapis“. *(urmează iscăliturile pe contra faţă nefiind loc jos).*

„Eu Petrea Harbur că am vândut cu a me voe“
„Eu Luchian Harbur iarăş am vândut“.
„Eu Simion Harbur am vândut“.
„Eu Vornicul Ioniţă ot Zahorna mam întâmplat şi sunt martor“.
„Eu Paladi întâmplat şi eu martor“.
„Eu Grigoraş Beneş mam întâmplat di sunt martor“

„Eu Tănasi Negru întâmplat şi eu martor".

„Eu Mihalachi Beneş al . . . . întâmplat şi eu martor".

„33 pol lei am dat Dămean Harbur cu fratisău Ioan pe patru zeci şi doi stânjăni ce miau fost vândut Petrea Harbur şi Simion Harbur.

1785 Septemvrie 5.

Gavril Vartic Capitan.

8.

„Io Alexandru Calimah Voevod Domnu ţării Moldovii".

De vreme că după înştiinţari ce am luat Domniea me din(tre) locuitorii strămutaţi di la ţinutul Sorocii, să află oameni fugiţi şi la ţinuturili: Hârlău, Botoşani şi Dorohoiului, iată să volniceşti pe Simion Harbur să aibă a merge la ţinuturile arătati: şi pe toţi câţi va afla din cei strămutaţi dila ţinutul Sorocii, săi ridice cu toate ale lor: şi săi aducă la urma lor şi poroncim Domniea me Dlor ispravnici de ţinuturile di sus arătati ca să daţi trimesului zapciu tot agiutorul şi oameni îndestui ca pe toţi acei strămutaţi săi rădice şi săi ducă săi aşăzi la urma lor fără sminteală".

(L. S.) 1795 Avgust 30.

Descrierea pecetii.

Pecetea are forma eliptică de 3 c. m. înălţime, $2^1/_2$ c m. lăţime, aplicată cu cerneală roşă din care apar în alb, sus, coroana de forma mitrei arhiereşti cu diferite ornamente şi cu crucea în vârf. De o parte şi de alta a coroanei să văd insignele domneşti: — Sabia şi buzduganul. — La mânerul săbiei din stânga „Io", iar sub bomba buzduganului la dreapta A. L.

In mijloc un cap de zimbru, la care să distinge un corn şi 2 urechi.

In prejur mai multe ornamente, iar jos câteva litere dintre cari se disting mai bine, în dreapta V. şi K. A.

Pe colţul hârtiei de jos iscălitura scriitorului nedescifrată, adică de mine trasncriitorul. Poate de un mai destoinic va fi descifrată.

9.

Act din 1797.

„După luminata carti Gospod ci au adus o samă di răzăşi din moşiea Cotijeni de la acest ţinutul Sorocii către Dlui isp(ravnic) di ţinutu acesta ca să cerceteze între răzăşii cari sau vândut

şi acum vor să stăpânească în părţile celor nevândute Dlui ispravnic nau putut săi aducă faţă fiind vreme p. lucru şi ne au rânduit pe noi în locul Dlui ca să mergem la numita moşie şi să întrebăm pe toţi răzăşii acei moşii să facem cercetări şi după cercetări ce am făcut tuturor pricinilor au eşit Taodir Guţă şi căp(itan) Simion Harbur clironomii polcovnicului Hârjău pentru baştina ci ari, cari esti stâlpită cu petri di hotar pinprejor am întrebat pe răzăşi cu ci scrisori dovezi stăpânesc acele parţi a lui Hârjău, ei au răspuns cum au luat Hârjău cu sabiea şi pen cercetari ce(a) cu amăruntul ce am făcut sau dovedit că au avut Hârjău baştină din vechi întraceastă moşie şi dovedindusă că au avut baştină Hârjău au răspuns răzaşii cum că au avut Hârjău baştină în moşiea Cutujenii dar în parti de iar în parti de jos n'au avut dar numai cu gura iar scrisoari nau arătat sau vreo dovadă di credinţă ci numai cu gura şi neputândui învoi a'ci am dat acest mărturii a noastri la mâna lui Toadir Guţă, la mâna Căp(itanului) Simion Harbur ca săşi cauti cu judicată şi în spre încredinţari am iscălit".

„(17)97 Mart 10".

Nicolai Balan. Andrii Căliman.
Olariu rânduit. Ştefan Hotnogu rânduit.

10.

Fără titlu.

„Adică noi carile mai jos ne vom pune numili şi degitile datam adevărat şi încredinţăm mărturiea noastră la mâna Dum Sali: Căpitan Simion Harbur precum că se ştie că în vremile moscalilor celor dintâi înainte acestor deacum fiindcă un Curcă răzăş din Cutujeni sau dat danie partea sa din moşiea ci o are o dato danii Dsali: lui Iordachi Bălşagăi fiind întraceli vremi ispravnic la Soroca luând Dlui şi alti părţi di moşii di la alti locur(i) în sâlă sau râdicat răzaşii di pi moşiile acele şi trăgândul pe Dlui aceea la Judicat(ă) înaintea constitului Divan, au stătu la judicată părintile nostru şi cu alţi răzăşi treisprezece la număr să luăm? păr când lau şi dovedit şi sau scos cărţile sale di moşie şi după cum cheltuiala au făcut părintele nostru fiind încă am mai dat şi cheltueala 3 galbeni la ace răscumpărat ci acel Curcă şi pentru mai adivărata credinţă am pus numili şi degitile să creadă. (1)802 Nvrie 22".

Eu Damian Harbur răzaş.
Eu Iosifu Harbur răzaş.
Eu Toadir Harbur răzăş.
Eu Ioan Harbur răzaş.

11.

„De la isprăvniciea ţinutului Soroca".

„Răzăşii din moşiea Cotujănii fiindcă Căpit(an) Simion Harbur cu preutul Iordachi şi cu alţi răzaşi a lor au adus o mărturie din anul 1802 Noembrie 22 iscălit(ă) de Gligoraş Cărăiman Deeac ginerile lui Miron Cărăimani Simion Crăciunu întrucât arat(ă) ca şi ei ar fi datu Cheltueala în vreme ce sau giudicat răzăşii la Divan cu Dlui[1]) aga Iordachi Balş di au întorsu daniea înapoi ci au fost dato Curcă danii, deci fiindcă să dovedeşti cau dat şi ei cheltueala să intre şi a stăpâni tot în partea ceea lui Curcă iar având răzăşii ceva a răspundi să vii de faţă".

„1802 Dechemvrie 6".

Semnătură încurcată foarte rău de descifrat.

12.

„Adică noi aceşti mai gios arătaţi adeverim cu această mărturie a noastră la mâna Căpit(anului) Simion Harbur precum că în vremile moscalilor celor dintâi, înainte acestor de acum, au venit Căpitan Simion la satul nostru Cotinjenii şi au făcut clacă de pluguri di iaz, arat şi au sămănat una chilă grâu şi după ce lau strâns lau treerat Diaconu Vasile Oinescu şi cu Diaconu Loghin Cărăiman (şi cu) dascălu Oinescu şi lau dus la Eşi în vreme când sau giudicat răzăşii din Cotinjeni cu Dumlui Aga Iordachi Balş din pricina danii ce au fost făcut Curcă lui Iordachi Balş agă, adică din parti di gios şi la ace clacă au dat o vadră de horilcă di băut, şi mai aşa ştim şi mărturisim cu sufletele noastri cum că ace[2]) *pâne* o săcerato iarăş cu cheltuială şi pentru credinţă niam pus mânile şi degetile".

1802 Noembrie 22

Eu Grigoraş Cărăiman răzăş.
Eu Ioan Fierete răzăş
Eu Simion Crăciun strein.
Eu Miron Cărăiman răzăş

13.

„Pre înălţăte Doamne".

„Jăluim Mariii tale asupra unor Vărticeşti de Zahorna ţinutu

1) Aga prefect de poliţie în capitală.
2) Pâne, în înţeles de cereale.

Sorocei că neam înpreunat cu o hotarnică ce au la mâna lor; de la veleat 7162 — (1654). căci moşiea anume: Ghiozanii, Căneştii, Badeştii, Cotujenii şi Băceştii, care nu ari hotarnică, 17 — ani nimica, nau stăpânit, şi au fost paci între noi, iar di la 17 ani încoace nu puţină sărăcie şi pagubă ni pricinueşti cu înpre(sura)re ci ni faci acestor numite moşii, pentru cari cu lacrimi ni rugăm înălţimii tale că să n' si facă o carti domnească către Dlor is(pravnici) de Sorocă, ca să meargă la[1]) *starea locului*, sau să rânduiască pe cine vor socoti spre cercetare acestor numiti moşii şi să cerceteze şi ace hotarnică — fiindcă noi cu scrisorile ce avem neam stăpânit acesti moşii fără pricină, şi a fi mari pomană Mariii tali.

Rezumat: Cer să li se facă carte Gospod: către is(proavnic) de Soroca, ca să cerceteze înpresurarea a: 5 moşii ci leor fi pricinuit nişti Varticeşti dela acest ţinut.

Robii mării tali toţi răzăşii a cinci moşii dila ţinutul Sorocii[2]).

„Mergiţi la Dlui Vel logofăt de ţara de sus.

(ss) nedescifrată.

1803 Iulie 23.

„Io Alex Constantin Moruzi Voivod cu mila lui Dumnezeu Domnu ţării Moldovii".

„Fiind credincioşi boeri Domnii meli Dv. is(pravnici) de ţi-(nutu) Sorocii Dsa giudicătorul acelui ţinut. Savem dintraceastă jalobă cari vi(se) trimiti prelarg veţi înţălegi aratare ci fac, deci sa scrie Dv. că întâi să faciţi cercetari şi di veţi dovedi cu scrisori(le) ce au precum au arătat, atunci să rânduiţi pe cine veţi socoti cu ştiinţă ca să margă la stari locului să facă cu amarunt cercetari şi di va dovidi precum au arătat vă îndreptezi după scrisori ci vor da însă fiind cu primirea împregiuraşilor urmând hotarăli vechi pe unde dreptate va da scoţânduli di sub înpresurări după cari să de(e) şi mart(o rii, di ce ispravă au făcut iscălită şi di răzaşii împregiuraşi pi cari vă o adiviriţi şi Dv să fi(i) următori dreptăţii iar fiind pricina întralt chip să daţi mărturii prilas arătătoari di toată curgirea pricinii la părţi ci să vă cade sorocindui din vremea lucrului la Divan. 1803 Iulie 23".

NOTA: *L. S domnesc din 1793 a lui Alex Contantin Moruzi V. V., precum s'a văzut în scrierea dela actul Nr. 8.*

Jos la colţ iscălitura nedescifrată.

Pe pagina patra jos în colţ scrie „La trecut".

---

1) La starea locului, adecă la faţa locului.

2) Pe reversul filei urmează rezoluţeea domnească cu caturi.

14.

1803 August 31.

„Copii după mărturia ce au dat Ioniţă Cracană pentru moşiea Scorţănii pentru Iusup Cruceai fiindcă nu ari moşii".

„Adică eu Ioniţă Crucana datam adivărata şi bine încredinţata mărturie a me la mâna lui Doroftei Slutul răzăş dela (m)oşiea Scorţănii precum ştiu aşa mărturisesc fiind om cade 80 (opt zeci de ani că din vechi, din oamenii nam apucat ca să fie răzăş cu noi nici la o moşie acest neam de oameni din cari să tragi Iusup Crucean. Eu mărturisesc în frica lui Dumnezeu cum că nu ştiu moşie ci esti ocoloisători, rău şi fără coli să leagă dar nepoţii mei să aibă toată voe ca să dejmuească, iar eu Ioniţă Cracană ci mă trag răzăş din bătrânul lui Harbur iar Iusup Crucean nu esti răzăş cu noi şi pentru mai adivărata, neam pus mâinile şi degitile adevărat în frica lui Dumnezeu.

„1803 August 23".

„Eu Ioniţă Crucana adivărat.

„Eu Chirica Frunză am fost faţă.

Erei (preut) Sofronie răzăş am fost faţă.

Şi eu monah Ghenadi am scris cu zisa lui Ioniţă Cracana.

(ss) nedescifrat

„Eu după mărturiea ce esti la mâna me dată de Ioniţă Cracană pentru moşie Scorţănii că nu esti Iusup Cruceai răzăş cu noi am dat asămăni copie la mâna Dumlui moşu lui Simion Harbur răzăş am iscălit". Ion (nedescifrat).

15.

„De la isprav(nic(iea) ţin(u)t(u)lui Soroca".

„Simeon Harbur răzăş din Cotujăni am făcut cerere la isprav(ni)c(ie). Ca după mărturiile ce ari la mână să stăpânească şi el cu celanţi răzăşi în parti lui Curcă ce au răscumpărătura, şi cercetândusă mărturiile, iam dat şi di la ispravnicii această carti după a sa cerere ca să stăpânească înpreună cu ceilanţi răzăşi a lor, şi când la Divan sa va dovidi atât baştina lor cât şi această răscumpărătură a lui Chircă că esti din părţile ci tragi Dumlui Log(o)f(ă)t Miha(i)l Sturz(a) atunce să va urma după a Cinsti(tu)lui Divan hotărâre".

Două semnături nedescifrate. 1804 Septembrie 19.

16.

„Prea Inălţate Doamne“.

„Jăluim marii tale că după multă giudicată ci am avut cu Dumlui raposat Logofat Mihai Sturza pentru moşiea Cotijănii în curgere de: 12 ani şi după vadelile ci sau pus înaintea Inălţimii Tale, că pânăn opt luni săşi aducă scrisorile di la Hârjăoaia, la cari[1]) *vade* ştiut esti Inălţimii Tali, că scrisorile nu sau adus şi apoi de atunci la înfăţişări giudicăţii ce am avut înainte Inălţimii Tali sau hotărât să margă la faţa locului. Om Gospod cu carti di blăstăm asupra tuturor celor ce vor şti ca să arăti în frica lui Dumnezeu în căţi bătrâni îmblă, moşiea şi nici până acum nu au mai mers om Gospod cum nici o mişcari nu sau făcut.

Ne rugăm să se facă luminată porunca Inălţimii Tali către Dumnealui Sărdar Păun ci esti ispravnic la acel ţinut să margă la stare locului şi prin carti di blăstăm să să facă cercetare că după cum să va adiveri să să pue la cali şi a fi pominiri“.

Notăm mai jos la colţ „Robii Inălţimii Tali“.

Rezumat:

„Arată că la giudicata ce au avut cu răposatul logofăt Mihai Sturza în anii trecuţi sau hotărât să margă Om Gospod să facă cercetarı în câţi bătrâni îmblă moşiea şi nau mai mers, să roagă să se sfârşască Sărdarului Păun is(pravnic) di la acest ţinut să facă ace cercetare“.

Rezoluţia cu mai multe cuvintene descifrată.

„Răzăş Simion Harbur.

Răzăşii din moşia Cotiujănii ţinutului Soroca“.

„(1)803 Iulie 15“.

17.

„Prea Inălţate Doamne“.

„Jăluim Marii Tali că Dlui Polc(ovnicului) Gheorghe Hârjău, ari o moşii anume Cotiujănii cum şi parti în moşiea Răcestii ţinutu Soroca, pe cari moşii mă aflu Vechil după dovezile ce am şi fiindcă moşiile să află hotărâte acum după ce polc(ovnicul) au lipsit de aici în curgere de 15 ani răzăşii au pus stăpânire pe acesti părţi de moşie şi în tăriea lor le stăpânesc ci au luat ei tot vinitul pe atâţi ani şi nu numai că au luat vinitul di pi toate părţile dumisale polc(ovnicu)lui dar şi pi câti niamuri ni tragim din Dumlui

1) Termin de înfăţişare.

Polc . . . . cu totul ni aflăm dipărtaţi şi înstrcinaţi di către acei răzăşi din drepti părţili noastre la care şi până astăzi ne dijmuiesc fiindcă aci nu am avut scrisorile faţă, şi fiindcă aci nu am aflat scrisorili, cari scrisori să află la mâna noastră".

„Ne rugăm Mării Tali să ni să facă luminată carti G(os)pod către Dumlor ispravnicii de ţinut Sorocii şi prin dreapta giudicată să putem afla dreptate de a ni să da moşiile la stăpânirea noastră după dovezile ce avem dinpreună cu tot venitul pe câtă vremi să dovideşti că lau luat pentruca să nu rămânem înstrăinaţi de moşiile strămoşeşti şi mari pomană a fi Mării Tali".

Rezumat:

„Să roagă Mării Tali ca prin cercetarea Dumilorsale ispravnicilor de ţinutu Sorocii cu luminată carti Gospod să poată afla driptati cu răzăşii lor, pentru moşii Cotujănii şi Răceştii după dovezile ce au".	Robii Mării Tali. Sămion Harbur şi cu alţii răzăşi din ţinutul Sorocii.

„Dumisale Vel logofă(t) al Ţării de sus către ispravnici ca să cercetezi.

(ss) nedescifrată. „(1)806 Mai 1"

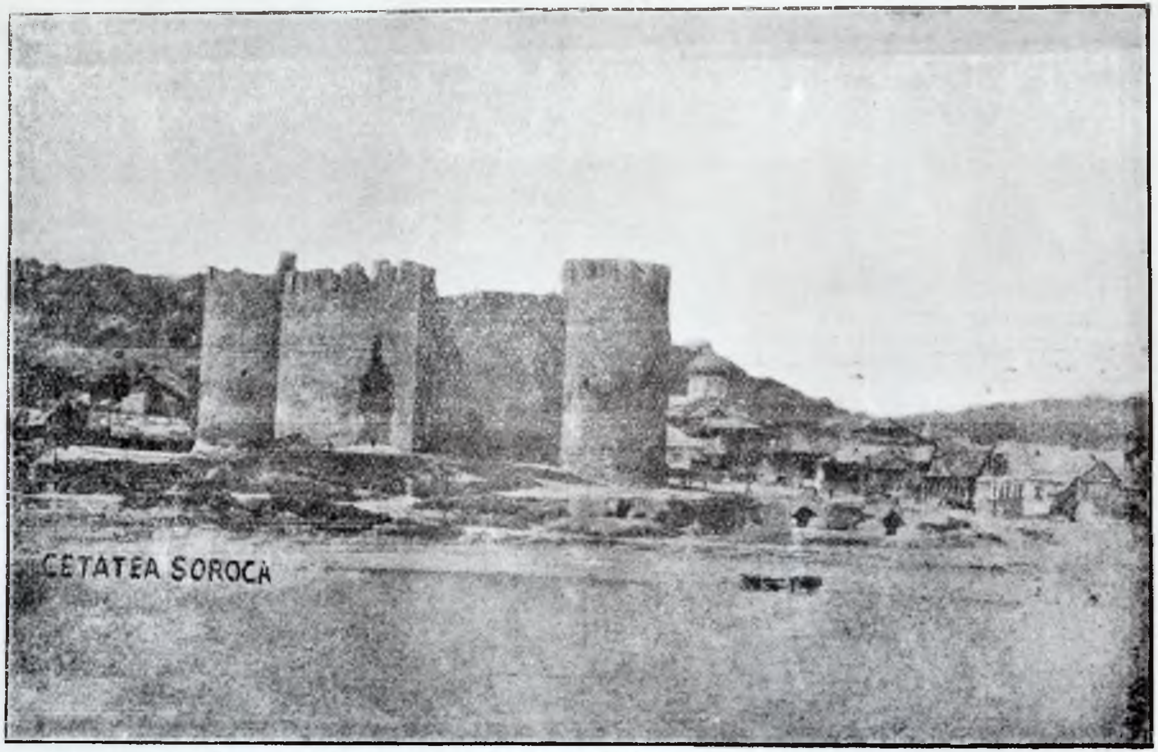
„Io Aleaxandru Costantin Moruzi V. V. cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldovii".

„Cinstiţi credincioşi boieri domniei meli Dv. iprav(nici) de ţinutu Sorocii sănătati".

„Din *jaloba*[1]) aceasta a numiţilor jăl(uitori) pe largu veţ(i) î ţăl gi arătari şi cerere ce fac, deci fiindcă la mâna jăluitorilor sau de cătră Dlui Vel Log(ofa)t o mărturii hotarnică din: 1791: iscălită de hotarnicii ceau fost la faţa locului şi adiverită de Dumnealui Pah(arnic) Iordachi Sturza Pentru aceea să scrii Dv înfăţoşind pe amundouă părţile fiesticari cu dovezi scrisori şi vor avea să cercetaţi mai întâi Vichilâcul ceau arătat: jălu(itorul) că ori di la polcovniceasa lui Iordachi Hârjău, şi făcând pre cu amăruntul şi cu luari aminte cercetări când să va dovidi că părţile jăluitorilor sânt împresuraţi de ceilanţi răzăşi, după cercetări ce veţi faci prin giudecată, după cum veţi cunoaşti că urmează driptatea să le hotărâţi, dând şi mărturii di giudicată la parti ce să va căde cu care dacă acolo să va arăta vreo parti nemulţămită prin zi de soroc ci le veţi pune: Vor veni (scris pe deasupra mai mărunt) la Divan ca să lisă hotărască".

L. S. Domnesc. „1806 Mai 4"

1) Jalobă — cerere — petiţiune

Vederea Cetății Soroca.

N. B. In sigiliul octagonal înalt de 3 cm. lat de 2 cm. și 3 mm. să destinge sus coroana ca a lui Ștefan cel Mare, cu sabie și buzdugan. Din stânga sabiei și din dreapta coroanei sub mânerul sabiei literile: Al. Sub capul buzduganului: Cs. jos la stânga: Mz, la dreapta: V. V. — In mijloc la stânga cap de bour, la dreapta un corb cu crucea în cioc.

Ambele mărci înconjurate cu 2 ramuri încrucișate jos, sub care se vede clar 1793.

Sigiliul aplicat cu cerneală roșie, din care în alb apar insignele și literele.

Pe colțul feței a II-a jos scrie

„Lautrecut"

18.

1807 August 12

„Prea Constit Divanului Cnjiei Moldovei"

„Iarăș jăluim că pentru parti di moșii Cotujenii de la ți(nutu) Sorocii ce în *tării,*[1]) și fără dreptati să stăpânești despre alți răzăși de numita moșie, la trecuta luna Maiu după jaloba ce am dat, sau scris carti către Dlui Is(pravnic) ca di vremi ce după cercetari ci sau făcut de către ace ispravnicii, și sau dovidit că cu nedreptati au pus ei stăpâniri și pe părțile noastri cum sau văzut mărturii și acei răzăși după soroc vinind aice și nestând în giudicată sau dus să li aräti că acum la Sfântul Petru cea trecut negreșit să si afie la Divan, la cari soroc de nu vor fi următori a veni, apoi atunce toată dejma și alt venit ce va mai fi de pe locul cu pricină să să strângă la un loc și să ste oprit(ă) și păzit(ă) cu izvod anume la o a treia mână ca să nu să ia nici de către o parti, până când vor vini la Divan să să giudici iar atunci cui dreptate va fi acela va lua și venitul, după cari li sau trimes în scris poronca isprăvniciii ce o am aice față și ei nau înțeles nici la soroc a veni, cum nici venitul de nul a lua, mai ales un Dumitru Vasiliu ce să numește pre sine de *sudit*[2]) rusăsc atât poroncii Divanului cum și a isprăvnicii, și au început a strânge dejma, pentru cari făcând arătari ispravniciii mi sau dat răspuns ca să vii la Divan, de acestea mă rog ca să să facă poruncă să nul îngăduiască pesti porunca

1) In tării — cu forța, cu puterea.

2) Sudit — supus strein.

a să atingi de dejmă, sau alt venit, până după giudicată şi atunce cui dreptati îi va da acela îl va lua".

(Mai jos la 4—5 cm.
„Pre plecat la mila Dom. Voastri".
„Simion Harbur Mazâl din satul Cotujănii, ţinut Sorocăi".
1807 August 12."

„De la Divan".

„Cătră cinstita isprăvnicie ţinutului Soroca".

„Din jalba aceasta să va înţălegi aratari ce face jăluitorul, deci fiindcă sau dovedit acum că acest Dumitru Vasiliu esti cumpărătoriu venitul moşiii Cotujănii dela cealanţi răzăşi pe trei ani, din cari pe doi ani au stăpânit, şi mai ari a stăpâni şi pe anul acesta al triilea, Dv. pe cumpărătoriu săl lăsaţi ca să stăpânească până să vor înplini anii cumpărăturii luânduşi dejma, şi tot venitul şi ace carte ceau luato jăluitoriul ca să ste venitul oprit să nu să ei în seamă, cum au luato cu vicleşug nearătând că venitul părţilor acelora esti vândut mai dinainte, iar jaluitoriul pentru părţile acele ce va ave îşi va căuta cu răzăşii prin giudicată cărura răzăşi să le arătaţi Dv. ca la Sfântul Dumitru (urmează pe pagina patra) viitoriu negreşit să să afle la Divan cu scrisori dovezi ce vor ave ca să să giudice cu jăluitoriul căci nevenind vor fi aduşi cu aprod".

Trei semnături nedescifrate.

1807 August 13.

19.

„Pre Constit Divanului Cnejiei Moldoviei".

„Fiindcă prin cărţile domneşti ce am sânt ertat de toate dăjdiile Visteriei, şi alti havaleli ce vor fi pie alţii lângă cari sânt miluit şi la slujbile rusumaturi cu scuteala de una sută stupi i s'ert de desătină, şi una sută oi de goştină, cum şi trei liuzi oameni străini fără de bir să fie scutiţi şi apăraţi de birul şi havalelile Vistieriei acum fiindcă sânt supărat piste cuprindere cărţilor ce am mă rog ca şi de la Pre Cinstitul Divan să mi să înoească acesti cărţi cu cari să fiu, pentru care milă va rămâne mare pominire.

(mai jos la 6—7 cm.)
Prea plecat la mila Mării Voastre.
(şi la alţi 4—5 cm.)
Simion Harbur Poroşnic din ţin. Sorocăi.

Pe faţa II-a.

„La cinstiţii fraţii noştri Dm(lor) boeri Nasceşi (poate nasletnici) ai Visteriei.

1808 Maiu 25.

(ss) nedescifrată.

Pe dosul feţei IV-a scrie: „Cărţi Moschiceşti".

20.

„Dela Visteriea".

„Către Cinstita isprăvniciea ţinutului Sorocăi".

„Din jaloba ceau dat către Divan acest Simion Harbur de la acest ţinut: Cari sau primit la Div(an): pre largu veţi înţălegi arătările ce faci şi cât pentru apărările lui fiindcă sau văzut din carti Dom sale ce are că este ertat de dările şi havalelile ce vor fi îl veţi lăsa Dmv. nesupărat, poroncind zapciilor ca să urmeze deasemene, cât şi pentru mila ce să cuprinde să aibă la slujbile rusumetri, să va urma precum să va cuprinde prin ponturile, iar pentru trii oameni ce ise cuprinde să aibă din oamenii străini, pentru slujbă, găsânduşi acii trii oameni de peste hotar streini şi făr de amestec de bir ca să îmbli săi scoată de pieste hotar, iar nu din locuitorii ce să află acum în Moldova, săi lăsaţi nesupăraţi dândule şi răvaş Dv. la mână după cercetările ce le veţi face ca să fie pentru slujba casăi lui.

1808 Mai 27.

Două rânduri nedescifrate.

Pe dosul filei a doua: „De la Visteriea".

„Către Constita isprăvniciea ţinutului Sorocăi".

Aplicat şi un mic sigiliu cu ceară roşie cu 2 litere din cari să distinge un S înflorit. „Simion Harbur".

21.

„Pre Constit Divanul Cnejiei Moldovei".

„Jăluim Dumv. asupra răzăşilor de moşie Cotujenii că această moşie fiind a polcovnicului şi a noastră cari sântem răzăşi cu polcovnicul Iordachi Hârjău, şi având noi giudicată la Divan cu răzăşii de Cotujăni, cari fiind duşi aici cu aprod şi eşind deodată în cercetare Divanului mai pe urmă nau vrut să stea la giudicată să li să hotărască şi cu vade sau dus acasă. Ne rugăm Dumv. să să de carte Divanului cu care să putem propi venitul moşiei pără la

vadeaoa Sfântului Dumitru viitoriu şi atunce giudicânduni cu răzăşii întra cui parti va rămâne pământul acela va luaoa şi vinitu, şi mari pomană a fi Dv.

Cu 5 cm. mai jos.

„Să roagă să li să dea carte Divanului ca să poată opri venitul moşiei Cotujănii din ţinutu Sorocii.

şi mai jos:

„Plecaţi la mila Dumv."

„Sămion a lui Harbur praporcic"·

Todir Guţă Mazil şi cu alţii răzăşi ai noştri.

Pe contra faţă.

„Dl. Vel Vornic di aprozi de la Divan să pui la cali".

Semnătură nedescifrabilă.

1808 Iuli 29.

22.

1808 Sept. 21.

„Noi cari mai jos niam pus numili şi degitele adeverim prin această carti de învoială ce dăm unul la mâna attuia că pentru o casă cu livada ei ceam fostu cumpărato, eau dat Odobăscu de la Sămion Deliu şi eu Ilii Harbur sculândumă am cerut protimisă ca să o răscumpăr eu ca unu cea fostu dela moşul meu frate cu maica me, apoi luândune sama neam învoit ca să nu mai îmblăm cheltuindune că iau dato Odobăscu să stăpânească casa şi eu Mihai Harbur să stăpânesc livada şi fiindcă nimica nu dau pentru livada ce au fost cumpărată împreună cu casa rămâne dar bun stăpânitoriu casei nisupărândusă mai mult nici despre mine nici despre fraţii mei, cum nici despre copiii mei, ci de să va ridica cineva din fraţii mii sau din rudeniea me ca să ceară protimisăs la casă el să aibă a răspunde şi dânsu să fie nesupărat şi bun stăpânitoriu casei, dar şi eu de nu să nu aibă a cere nimică pentru preţu livezii şi pentru mai adivărata credinţă de învoeala noastră făcândusă doaă înscrise asămene am dat una la mâna altuea.

(1)808 September 31.

Eu Ilie Harbur.

Eu Dan Odobăscu.

Şi am scris şi eu cu zisa numiţilor de sus întru cari mam iscălit

Nedescifrată.

„Dela isprăvniciea Soroca".

Viind şi înainte isprăvnicii amândouă părţile au arătat cum că cu bună primire amândurora părţilor sau făcut această jalobă care sau încredinţat şi de cătră noi.

1808 Septemvre 21.

Două semnături nedescifrate.

23.

1809 Iulie 10.

Din poronca cinstii ispravn(icii) fiind rânduit ca să mergu la sat Cotujănii să fac cercetare în cât preţ să află vândută moşiea pe anul acesta să să facă analoghiea: să să facă şi înplinirea di bani di la răzăşii vânzători: să dă lui Sămion Harbur cu ai săi răzăşi, pentru care viind eu la numit satu, am făcut cercetare şi am aflat: că sau vândut: de o samă di răzăşi în patrusute lei, pi anul acesta şi strângând pi toţi răzăşii vânzători cum şi pi acei ci nau vândut, şi făcândusă anologhia, i sau vinit lui Simion Harbur cu ai săi una sută lei, pre un bătrân Vasilie Strâmtu şi un sută lei preutului Toadir şi lui Toadir Guţă cu ai săi, pi bătrân lui Mancic pentru cari iam înplinit di la răzăşii vânzători aceşti doaă sute lei şi iam dat neamurilor arătati — arătati ei însuşi, toţi răzăşii, că din vechi aşa li îmblă părţile, pentru aceste doaă sute lei sau împlinit, patru boi preţeluindui oamenii streini anume Ioniţă Pârpal, Chiriac Dumuşcan, Afatanasă Râpă, Iacob Donţu, Carpu Cazac, în doaă sute doaă zăci lei, puindulisă Vadè pără[1]) la Iule 17, ca dându banii la numita vade săşi eae boii; iar nedând banii să rămâi boii a numiţilor arătaţi mai sus de istov, fiindcă aşa sau primit toţi răzăşii pentru care numiţii sânt au înştiinţat cinstita isprav(ni)cie".

(1)809 Iulie 10.

Dmv. plecată slugă:

„Andrei Iordachi".

24.

1811 Noemvr. 12.

„Carte gospod din Le(a)t 7223 (1715), Iunie 8, dela Domnul Mihai Racoviţă Voivod dă stăpânire lui Ioan Sucevanu Capetan pe parte de moşiea Cotujănii şi den Cuhureşti a lui Mârzac Stegarul aducânduă Preutul Ioniţ(ă) Mane din răzăşi şi aflandus(e) că

1) Pără în loc de până ca la Moldoveni.

ceste părţi sânt vândute la casa răpăusatului logof(ă)t Mihai Sturza cu zapis cas(ă) stăpânească am primit carte la mână şi am dat această adeverinţă la mâna preutului de sus arătat".

„1811 Noembrie 12".

„Andrei ispravnic şi vechil de casa Sturza".

25.

„1812 Maiu 22".

„Dum-lui Prapucic Simion Harbur din satul Cotujănii, ţin(u)t Soroca, având trebuinţă de bani, în pricina de giudecată ce are la Divan pentru părţile de moşie Cotujănii, ce sânt la acest ţin(u)t a răposatului Polcovnicului Gheorghe Hârjău au vândut Mănăstirii Dobruşii: Sa(i)sprăzaci *pol*[1]) stânjăni tot din părţile Polc(ovnicului) den moşiea Răceştii a bătrânului Manea, dând şi două zapise unul a lui Moisiiu Manea den le(a)t — 1791 — Iulie 19, şi altul a lui Esmurachi Bulăţăl, din le(a)t 1791, Ge(na)ri — 20 — întru care zapisă da şi danie Mănăstirii — doi pol stânjănii. Drept aceasta pe — 16 — pol stânjăni au răspuns Mănăştire(a) dând toţi banii deplin câte — 10 — lei pe stânjănu: cari fac — 165 — lei şi spre încredinţare neam iscălit".

„1812 Martie 22.

Monah Celciu, Nichifor Ierodiac.

„Irimie Cumpănă Psalt[2])".

26.

„Neamul Ştefârţeştilor".

„Lupu şi fămea lui Catrina, Gligori şi femeea lui Cucona, Alexandru Luchiean, Maftei Ianoş, Sorca Nacul nepoţii Radului, nipoţii Fochii, nipoţii Anii, nipoţii Cuniceanului strinipoţii Zotici cari să trag Ştefârţăştii şi Jalobeştii".

Actul n'are dată, tutuşi pe revers, între multe măzgălituri să scrie de două ori anul 1812.

27.

1813 Martie 23.

„Cu fericită sănătate şi cu plecăciune mă închin Dumi(tale) Moş Simion Halbur".

---

1) Pol, jumătate.

2) Psalt, cântăreţ bisericesc, etimologiceşte, grecescul *psalo*, cânt, a cânta

„După dorită mie întregime fericitei Dumv. sănătăţ(i) pre care mult doresc a şti de să află întru toati pre deplin foarti să mă bucur slăvind pre Impăratul Ceresc din al cărue bogată milă, şi eu sănătos mă aflu.

Al doile vei şti Dum-ta, că după poronca Ecselenţii Sale, Domn Gubernator ceam luat către Cinstita isprăvnicie să faci pentru moşâe Bodeştii şi prin carti de blăstăm te rândueşti cinstit ispravnic, pe Dum-ta ca să-mi faci alegeri părţii mele ceaş ave în moşie Bodeşti, cari părţi eu o am zăstre a *soţului*[1]) meu Zmaranda, deci fiindcă au acum mă aflu la Chişinău, în alti procesi di giudicăţi pentru moşie, dar în săptămâna mari oi veni acolo pentru alegere, şi pentru cumpărăturile drepti ce ar fi făcut Păhar(nicul) Drăghici, prin giudicat am să întorcu şi Dum-lui va fi lipsit şi nam lipsit a înştiinţa".

A dumi(ta)li gata a sluji

„Andrii Iosav . „1813 Martie 23".

Pe reversul foii urmează adresa şi un izvod.

De pe revers adresa.

„Cinstit Dumisali Moşului Simion Halbur cu fericită sănătate şi cu plecăciune să să dei".

Izvod fără legătură cu textul actului Nr. 28.

„Datoriea ce o am la Pentelei Platon în Merei.

Lei	Paarali.	
131	—	Pe grău, 5 chili ce au luat din mână.
163	—	Di toati socoteala ce-am avut cu Pentelii Platon. (24 pol), ci da.

„2 Stânjăni fân din gireadă[2])".

„1 Stog fân la Sâmedriu 13 lei".

„30 Banii jidov pe horilcă".

„28 Şi un stânjăn fân jidov".

„2 Saci făină grâu 4 lei"

„2 Saci făină hrişcă 3 lei"

şi această socoteală iau pus mai sus 163 lei".

„27 lei Cârlanii[3]), pi 9 cărlani.

294 lei fac peste toată socoteala ceam avut cu Pentelei".

1) Soţ, în loc de soţie.

2) Gireadă, moldoveneşte însemnează clae sau stog de formă lungă, cum zic Muntenii şi Oltenii, şiră (de grâu etc.)

3) Carlan, în Moldova să numeşte un miel înţarcat până la unan, şi nu mânz de un an cum zic Muntenii.

28.

1814 Dechemvrie 10.

„Cătră Cinstit Departamentul Intâi al Oblădoirii"

„Jalbă"

„As(u)pra lui Costachi Ciornei ci ne să pricinoeşti mari sărăcii din pricina lui, că să agulisăşti[1]) de moşia noastră Cotujăni parti răzăşească, cu nişte scrisori ci li ari, ci pomenesc de Verbincă pi părăul Cernei, pentru care pricină în două, trii rândurii au eşit acesti scrisori, scrie şi di moşiea noastră nu sau putut apropii în cât şi Costachi Ciornei însuşi el au tras în giudicată şi cu noi răzăşii la Divan Cnejiei Moldovei, la anul 1812, Mart 29 şi în sfârşit sau dat rămas

Acu di iznoavă iarăş ni tragi în giudicată care sântem aici aduşi 20 de oameni şi Dum-lui di trii săptămuni şi aşteptăm să ni tragă în giudicată şi el nencetat prilungeşti din zi în zi şi noi ni sărăcim cu toţii. Cerim ca să ni dei Costachi Ciornei în scris şi că săi?...... Dacă el ne rămâni noi să fim datori ai răspundi cheltueala dară dacă noi rămânând pi dânsu să ni plătească toată cheltueala noastră cătă o avem făcută la Eşi şi acum aici".

1814 Dechembrie 10

Pre plecat

„Todir Niţă"	„Ştefanachi Ştefârţă bivel (vor)nic za aprozi"
„Ioan Tafalibă"	Sava Popăsco"
„Ioan Murafă"	„Mihai Popăsco"
„Ioan Stifârţă"	„Pintilie Cociorvă"
„Pavel Popăsco"	„Andrii Ştefârţă"
„Musti Popăsco"	„Ghiorghi Gugi"
„Costachi Popo"	„Ioan Gugi"
„Ilie Răzmiriţă"	„Sava Stefârţă"
„Zaharia Răzmiriţă"	„Lupu Ştefârţă"

29.

1810.

„Adică eu Vasile Tătarul şi eu Andrei Jomir feciorii lui Toder Jomir adeverim cu acest zapis al nostru precum că să ştie că la anul 1792, Aprilie 29, părinţii noştri cum şi noi cu zapis am

1) Aguliseşte, să apucă, amestecă, să acaţă.

vândut răposatului Polc(ovnic) Gheorghie Hârjău o a şasea parte din moşiea Răceştii din bătrânu Cocului la ţin(u)tu Sorocii. Cu tocmală drept 60 de lei, acum cu zapisul acela eşind Căpit(an), Simion Harbur vechil din parte casăi lui Hârjău şi cerşând de la noi acea a şasa parte după zapis ca săi o dăm în stăpânire sau săi dăm banii cu dobânda lor, şi fiindcă în anul trecut sau hotărât moşiea aceasta, a şasea parte precum scriea, ce au cuprins mai puţină parte. Pentru aceea şi noi am dat în stăpânire numitului vechil partea lui Toader Jomirul şi partea lui Ioniţă Jomirul, i partea lui Paharnic Jomirul, şi partea Ioanei, carei toţi sunt ficiorii lui Simion, iar la părţile altor fraţi ai lor să nu să amestice şi aceste patru părţi de sus i leam dat să le stăpânească din tot locul cu tot venitul nesupărat mai mult despre noi şi despre neamul nostru. Cum şi noi de acum înainte să nu mai fim supăraţi despre neamul lui Hârjău nici odată pentru acel zapis fiindcă iam dat părţile de moşie de sus arătat, şi pentru credinţă neam pus numele şi degetele".

„1810, Iulie 1".

„Eu Vasăle Tatarul am pus degetul.

„ Eu Andrei Jomirul" Tej am pus degetul.

Jos de tot pe faţa a doua se scrie.

„Şi eu Ilarion Ierod(i)ac, am scris cu zisa numiţilor.

30.

1814 Fevruarie 3.

„Adică eu Pintilie Platon (din) Merei, datam adivărat şi încredinţat zapisul meu la mâna Dum-sale Praporcic Sâmion Harbur at Cotujănii precum să să ştie că miau făcut bine cu 145 lei adică una sută patru zeci şi cinci lei cu vadè păr la Florii iar pentru *havaet*[1]) cu cei ce voi voi al mulţămi, iar când la vadeaua arătat(ă) nu voiu fi eu următori ai plăti, atât banii cât şi havaetul atunci mă îndatoresc ca trăgândumă prin giudicată câtă cheltuieală sar înplini să fie toată despre mini, şi pentru credinţă am pus numile şi degetul măcar că şi Dum-lui Praporcicul iau înprumutat dila Sfinţia Sa Părintele Ilie Blahocinul[2])".

„1814, Fev(ruarie) 5".

Eu Pintilie Platon plat(nic)
(jos)

1) Havaet, dobândă sau cinste.
2) Blahocin, sub-protopop.

Şi eu am scris zapisul acesta cu zisa numiţilor de sus arătaţi şi am iscălit.

Const. Bivorposici.

P. S. Incă un act dela 1814, vezi la Nr. 49, transcris în urmă.

31.

Din 21 August 1815.

„Jăluim cinstitei isprăvnicii noi răzăşii di moşiea Cotujănii pentru necuntenite supărări ce avem de cătră cumpărător că vânzând noi răzăşii patru bătrâni ce un bătrân au lipsit din stăpânire cumpărătorilor lau vândut dumi-sale Cuconului Iancu Sturza ce să numeşte bătrânu Erhanu şi fiind Erhăneştii de faţă şi cu pârâtorii vor ca să înplinească de la noi (,) dela aceşti trei bătrâni, ce nu sântem vânduţ(i) măcar că Costachi Harbur şi cu preutu Ioan şi noi nu ştim cui au dat banii numiţi cumpărător(i) ne rugăm pentru un cinstit răvaş pre un Mazil vre(d)nic ca să ne ei sama între noi răzăşii cum şi pe cumpărător săi întrebe cui au număra banii şi unde sor găsi banii negustorilor daţi să să înplinească de acolo şi sântem prea plecati slugi".

„1815, August 21".

Pe contra faţă câteva rânduri scrise cu condeiu gros cu litere contimporane ce să scrie următoarele:

„Inparţiala de pe bătrânu Strâmtu care să împarte în două 250 de lei are să dea Lucăi, de Luchei lei are să dea 50 lei, Murafà are să dea 50 lei, Aniţa are să dea 50 lei, Dari are să dea 50 de lei, Vasăle are să dea 50 de lei".

32.

1815 Av. 31.

„Moşiea Cotujănii ţânutul Sorocei".

„Inparţiala de pe Vasăle Strâmtu care să împarte Domietraş şi cu Luchii feciorii lui Vasile să înparti în două o parte o e Dumitraş iar o parte o e Luchii, Ilie, Vasile, Dari, Aniţa, Murafa feciorii lui Alixandru nepoţi lui Luchei să înpartă în cinci o parti o e Ilie iar o parti o e Vasile şi o parte o e Darie, o parte o e Aniţa, şi o parte o e Murafà şi to(ţi) fraţi aceşti să împartă cu neamurile eşite din Luchei".

Eu Grigoraş Răzmeriţă cu neamurile noastre ce sânt eşite den

Dumitraş dăm iscăliturile noastre la mâna neamurilor eşite din Lucăi".

„Eu Luca Răzmeriţă răzăş adeverez".

„Eu Ioniţă Cap-bătut răzăş adeverez".

„Eu Ioniţă Gheură răzăş adeverez".

„Eu Zaharia zăt Prodan răzăş adeverez".

„Eu Acsănte răzăş adeverez Frumosachi".

„Eu Iosop Loghen răzăş adeverez".

„Eu Miron Clema răzăş adeverez".

„Eu Zahariea Zet Grigoraş răzăş adeverez".

„Eu am scris cu zisa şi primire amândurora părţilor şi am iscălit. „Preutul Ioan Mercescu".

33.

Din 14 Februarie 1817.

„De la Sărdărie".

„Cătră Ocolaşii ot Cămpii".

„Ion Ghiorghiţă i Vasâli frati lui sau jăluit Sărdării că o mătuşă a lor Catrina lear fi dat lor o casă danie ot Ciştineţi şi Dimitri Melinte Leca să de la ciialanţi răzăş(i) di acolo nu liar fi învoit ca să şadă în casă aceia ci o au danie.

Apoi di vremi ci casa au fost a mătuşii lor Volnici de a faci ci era fi fost voea cu casa aceea (:) Vise scrie ca să arătaţi răzăşilor ca mai mult să nu supere pi jăluitori ca să nu mai jăluiască".

„1817, Fevruarie 14".

(ss) foarte complicată nedescifrată.

34.

Din 1817.

„Dene let 1817".

„Izvod de câţi ban(i) am la răzăşi".

2 Ocă de la Strule că mam apucat cărător la dejma razăşască aldămaş.

1 Ocă la acelaş când eam luat de la Mihai Popăscu.

2 La Todir Scurtu la alegere. „273".

Pol ocă pentru casa lui Misăi când au zălogit(o).

1 Ocă la vânzare dejmei când au luat Matei.

1 Ocă când lam dus pi Jomeru la Chişinău.

29 lei bani am rădicat pe răzăşii din Cotujănii di la crâşmă pe băutur(ă) cari sus arata.

1 Der lei Teji pentru răzăş la Raşcov, păr la a miei am cheltuit.

„1818, neînţelese rostul acestor ţifre."

1 Ocă horilcă am dat aldamaş şi mă rat moşiea la răzăşi.

3 Ocă am ridicat tej pi răzăşi la facerea contractului lui Costachi.

7 Litri am rădicat pe Răzmeriţă.

3 Litri am rădicat Postoroncă.

2 Litri am rădicat pe Toadir Chipăruşu[1]).

35.

„Contract".

„Adică noi toţi răzăşii din moşiea Cotujănii cari mai gios ni să va scri numile şi noi vom puni degitili niştiind carti, iar cari vom şti vom iscăli însăşi încredinţăm cu acest contract al nostru cil dăm la mâna jâdovului Haim Marcovici din oraşul Bălţi i (şi) Jâdovului Avram Duvidovici din târguşoru Raşcovului ca să fii ştiut că leam vândut o parti din păduri în fălci ci să numeşti Coşmerca din gios cu preţ hotărât câti 105 lei, adică una sută cinci lei pi fişti cari falci şi din trii falci dos di plată şi numiţii cumpărători să ni răspundă patru suti lei, la facirea contractului cari la tăerea pădurii să nu îndrăznim a tăe cireşi cari vor fi di groşi ca cofa[2]) (,) cât şi pădureţii cari vor fi di trebuinţă şi ei cumpărătorii au să stăpânească cu tăerea pădurii în trii ani di zili cât şi mlaja[3]) să fii în paza numiţilor cumpărători până la vadeaoa arătată şi banii săi dei toţi în mână preutului Iordachi (;) iara di vor da măcar un ban (,) sau băutură (,) să fie ei (,) cumpărătorii păgubaşi şi dacă vor tăe patru fălci di paduri, iar să răspundă cerând trebuinţă şi di mai mulţi bani (,) dar noi să nu intrăm nici cum în acea păduri (,) caci îndrăznind a intra Dumnelor cumpărătorii puternici să fie a ni faci ci vor voi ca nişti stăpâni pi aceea şi pentru mai adivărata credinţă niştiind carti niau scris numile şi noi am pus degitile iar, că care am ştiut am iscălit însuşu anul 1825 Dichemvrie I.

---

1) Moldovenii zic *chipăruşi* la ardei, iar ardelenii piparcă.

2) Cofă se chiamă în Moldova un vas de apă din doage de formă cilindro-conică, care are un volum de lichid cam 10—12 litri; iar de 2—5 litri cofiţă.

3) Mlajă sau mlădiţă, în Moldova să numeşte lăstari, sa multza aplica lăstarilor subţiri de răchită pentru împletit coşurile.

Mai adăugând şi aceasta (:) Cumpărătorii au să stăpânească în tăerea pădurii di la drumul Manului şi până la odaea Mârzăscului.

In cel adivărat iscăliri (:) Pavăl Popăscu (,) Ioniţă Ursachi (,) Leunţi Popăscu (,) David Dari (,) Andrunachi Harbur (,) Vasile Purhisachi (,) Dănilă Haricuţă (,) Mihalachi Ioardi (,) Ilie Ciobanu (,) Grigorii Ciobanu (,) Ştefan Fromiirucan (,) Irimiea Tudorel (,) Pavel Niţă (,) Sava Popăscu (,) Niculai Popăscu (,) Nistor Harbur Nistoruse, Ioan Jomir (,) Candrea ot Bodeşti (,) Văsile Tăut (,) Ghiorghi Guţă (,) Grigori Harbur Vichil (,) mai toţi răzăşii".

„Man? Dichembrii No. 962".

36

„In lipsa Harbăvoi[1]) sau scris pi acesta şi în urmă să vă alătura şi vom plăti puţiii (poate puşlii, poate pudhii ori pudlii) pecetii la locul cuviincios".

„Anul 1834 Saptemvri 17. Noi mai gios iscăliţii încredinţăm prin această Vechilime ci o dăm la mâna Dumisali Căpitanului Andrunachi Harbur din satul Cotujanii marii), precum să fii ştiut că din partea noastră dăm aceastră ca să ni fii Dumnealui Vechil pi dreaptă partea di moşie ci o avem în Cosmier(ca) Scorţănii din bătrânul Harbur dreaptă parte di pământ, 20 Stânjani şi ni împărţim în giumătăţi (:)

„Ioan Harbur i Sofronii Harbur şi pentru ca Dum-lui să aibă toată puterea a căuta acii stânjăni să mai da nooă în stăpânire urmează a noastri iscălituri".

„Eu Maftei Harbur am primit"
„Vasili Harbur am primit"
„Niculai Harbur am primit"
„Poftit fiind di iscăliţii mai sus am scris"
„Căpitan di Mazili Guţă".

37

Fără titlu.

1834 Sept. 17.

„Noi mai gios iscăliţii dăm această scrisoare la mâna Dumisali Căpitanului Andrunachi Harbur precum să fii ştiut că Dumnealui scoţând acei stânjăni ce prin Vechilimi sânt însămnaţi ca să nii dei în stăpânire noi ni îndatorăm prin aceasta ca săi dăm

1) Harbovoi eticheta oficială în genul coalelor noastre timbrate.

dumisale pi un an de zile în stăpânire ace(le) părţi şi pentru credinţă urmează a noastră iscălituri(.) 1834 Saptemvrii 17 zile"

„Eu Maftei Harbur adeverez" Vasile Harbur adeverez(iscalit ologrof foarte primitiv)"

„Ioan Guţă am scris"

(In dos pe partea îndoită scrie)

„Cu plecăciune mă închin"

38

Din 1834. „Zapis di veşnică vânzare"

„Anul 1834 Octomvrii 14 zile(.) Mai gios iscăliţii încredinţăm prin acest zapis al nnstru cel dăm la mâna Dunisale Andrunachi Harbur precum să fie ştiut că iam vândut un stânjăn şi giumătate de pământ in moşiea Cotujănii mari din bătrânul Strâmtu, din dreapta parti a noastră ci o avem di pi tătăl nostru Prapu(r)cicu Simion Harbur(,) cu preţ hotărât(,) câte şăsă ruble în argint stânjănu şi giumătate trei ruble argint şi banii iam primit toţi diplin la facere zapisului şi di astăzi înainte Volnic să ei a stăpâni şi în veci în paci şi nestrămutat sau supărat de fii noştrii, sau di niamurili noastri(, pentru că noi noi de bună voe şi de nimeni siliţi iam vândut şi pentru mai adivărata credinţă am rugat pe scriitorul de au scris numile prin dare condeiului şi noi am pus degetele".

„Eu Toadir Ghidascul am văzut"

„Eu Tasie soţ(ie) lui Toader Ghidescu am văzut"

„Eu Mazilu Ghiorghi Guţi răzăş adivirez" (Olograf)

„Gavril sin Andreiv a Căntoaei[1])"

„Pof(t)it fiind am scris acest zapis şi numili di marturi"

Timoftei Strator razaş.

Pe contra-faţă urmează:

„Căpitan di Mazili di Ocolul Raşcovului".

„Inainte ne viind iscăliţi mai sus vânzătoriu şi cumpărătoriu, miau arătat prin viu cuvânt că di a lor bună voi iau vându aceşti stânjăni şi giumătate di pământ di către iscălitul mai sus Ghidescu şi poftiindumă ca să încredinţăz cu iscălitura şi punirea pecetii. Anul 1834 Octomvrii 14".

Gh. Căpitan Guţă.

1) Canta nume de familie nobila din Moldova.

39.

Poruncă.

1838.

„Să poronceşti Starostelui şi Vornicului satului Ţipilova ca să facă rasporojănii[1]) să cheme ca să vii lăcuitorii Mihai Martev acasă că şi eu îndată vin acolo pentru săvârşirea unei cercetări din Crăminari".

„Octombrii 27 zile anul 1838".

„Vasâle Semenul Gorsum".

40.

1841 Septemvrie 3.

„1841 Septemvri 3 zile. Dl. Andrunachi Harbur după socoteala ce au avut la analoghiea ce sa pus spre plata banilor după contract Dl. Costachi Liunard pentru şăsi ani de zile .... di fiişti cari răzăş la anii ...... pe cari analoghiea pentru 6 gospodari sau făcut analoghiea din 28 galbini şi 2 carbo(a)ve şi au mai rămas banii trecuţi a D-lui la boeri după ţidula şi izvod 18 galbini şi 2 carboavi şi doi lei şi opt capeici, cari bani ari săi primească di undi să va cuvini iară stristiici[2]) cii ce am fost faţă la socoteală am iscălit".

„Ştefan Odobăscu Opştei".

41.

(Fără an).

„Prea înălţate Doamne".

„Jăluim mării tale că după giudicata ce am avut în anul trecut înainte înălţimii tale Săpt 2 cu D-lui Logofăt Mihail Sturza pentru moşiea anume Cotijănii din ţinutu Sorocii au rămas îndatorit cu vadè de către măriea ta ca la Sveti Gheorghi acum săşi aducă scrisorile, şi vadeaua viind am venit şi am mers la D-lui de lam întrebat de scrisori, şi D-lui numi dă nici un răspuns, ci rugăm să fii poronca Inălţimii Tale că de au adus scrisorile să le scoată şi să fim rânduiţi în cercetarea luminatului Divan, dândusă sfârşit pricinii căci noi sărăcim cu tot de când stăm di doi ani de zile în giudicată cu D-lui şi mare pomană a fi înălţimii tale".

„Robii Mării tale".

---

1) Răsporojanii, slav, rânduială, dispoziţiune, împăcare.

2) Stristicii, martori.

(Rezumat).

„Cer ca să iasă în giudicată luminatului Divan pentru pricina de giudicată ce au cu D-lui Log(ofăt) Mihail Sturza viind la vadeau ce li sau pus".

„Toţi răzăşii moşii Cotijănii ţinutu Sorocii".

42.

„Sat Co(ti)jănii ţinutu Sorocii".

„Noi răzăşii di partea răzăşească ce ne numim din fiecare bătrân".

„Urmează şirul răzăşilor cu Nrul feciorilor ce nau vândut".

No. 1 Bătrânu Hotnogu răzăş.

	No. ficiorilor.
Constantin Dari	3
Ioan Dari	5
Marie Săgenaş	6
Gafiţa Dari	4
Aniţa Dari	2
Afetane Dari	8

„Aceşti 6 fraţi sânt buni iar din Aftene sau sculat un fecior anumi Diaconu Vasile şi au vândut părţile acestora de sus arătaţi"

No. 2 Criste tot din Hotnogu ce să numescu Popeştii.

Poapei Teoader	5	feciori	nevândut	răzeş
Diacon Acsente	2	„	„	„
Zaharie Poapa	2	„	„	„
Sarei Poapa	2	„	„	„
Catrena Preuteasa	5	„	„	„
Acsanca „	2	„	„	„

„Sava Popăscu, Gligori Popăscu aceştii doi fraţi sau sculat şi au vândut părţile fraţilor di sus arătaţi pol(i) 2 bătrâni".

Tej jumătati din bătrânu Hotnog ce să trag Jomereştii.

No. 3 Toader Jomul	2	feciori	nevândut	răzăş
Paharnic Jomul	1	„	„	„
Ioan Jomerul	4	„	„	„
Vasile Jomerul	4	„	„	„
Gahiţa sor lor	4	„	„	părţile răzăş.
Mariuţa sor lor	-			
Artenii „ „	4	„	„	„
Ioana „ „	5	„	„	„

CETATEA SOROCA

Aceşti 7 fraţi buni nevânduţi, iar din Ioana sau sculat un fecior anumi Vasile şi u vundut părţile a tuturor di sus arătaţi".

No 4 Al doilea bătrân ce să numeşte Streptu

Ilie Harbnr	3 feciori	nevândut	răzăş	
Murafiea Harbur	3	"	"	"
Dari Harbur	6	"	"	"
Vaseli Harbur	2	"	"	"
Aniţa sor lor	6	"	"	"

„Al treilea bătrân să numeşte Mercesc

Sămion Cocu	4 feciori	nevândut	părţile	răzeş
Teriu Cocu	3	"	"	"
Andreica Cocu	5	"	"	"
Mariuţa sor lor	4	"	"	"

Aceşti patru fraţi sânt buni iară din Măriuţa sau sculat Murachi Beu şi Popa Ioan au vândut părţile de sus arătaţi a tuturor".

„Tej jumătate din bătrânul Mercesc.

Aftenie Postoroncă	8 feciori	nevândut	răzăş
Ioan Postoroncă	6 feciori	nevândut	răzăş
Sanda sor lor	8	"	"
Maria sor lor	5	"	"
Cheţa sor lor	1	"	"
Catrina sor lor	5	"	"
Ileana sor lor	5	"	"
Lupa sor lor	3	"	"
Iordachi Postoroncă	4	"	"

Din acest jumătati de bătrân sau sculat Gheorghi şi cu un Ion nepot al lui şi au vândut părţile de sus arătati".

43.

(Fără date).

„Izvod di datoriile ce mii dator Popa Ioan Mircescu".

Lei	Parale.	
2		De Chişlei din Coşolonici (Coşolăuca).
2		Ce iam dat ciubotile aprodului când dat
—	25	La Eşi la lăsatul secului de postu mari.
8	7	Tej atunci la Vadè galbănu grecului Enichi tot în Eşi ce lam plătit la cârşma Constantin.
2		Ceam dat Logofătului Chiirichi pe o carti a lui.
2	20	Când sau dus la Eşi cheltueala.
12		Tej ce am luat di la Paraschiva în Eşi şi iam cheltuit amândoi.
37	20	La Sorochi ce au am fost în patru rânduri amândoi

44.

„Izvod“

	Galbeni	Carboave	Lei	Capeici
Pentru neamuri cari cât ise cuvini să dei după părţile cichii din moşie cu analoghiea.				
1) Nachi Ciobanu pentru toati părţili cichi[1] ari să de moşii din Strâmtul şi din Irhan ise cuvini să dei 18 galbeni, câţi au dat.	18	1	—	—
2) Preutului Iordachi Murafă din Irhan şi Strâmtul ari să dei 24 galbeni Ştefan şi Ioana Murafă, după părţile lor din Strâmtul şi Irhan 26 galbeni, au plătit.	15	—	—	—
3) Dumitru Vicol din Irhan şi Strâmtu ari să dee 9 galbeni.		—	—	—
4) Nachi Jomiru din Strâmtu i se cuvini[1] să dei 6 galbeni.				
5) Ştefan Odobăscu, Andrei Harbur, Avram Furnică, David Dari pentru giumătăţi di bătrân Hotnog şi pentru a o cincea parti din giumătati di bătrân Strâmtu să cuvine să dei 144 galbeni, au dat.	148	1	4	15
6) Alexandru Popăscu, Ştefan Popăscu pentru pol bătrân Hotnog 120 galbeni.				
7) Vasile Fotescu o a patra parti din Hotonogu deosebit di cumpărături ari să dei 60 galbeni.				
8) Dumitru Botezatu din a patra parti din bătrânu Hotnogu deosebit di cumpărături ari a da 60 galbeni.	6	4	1	0
	2	7	1	8
9) Ştefan Vărzari din Strâmtu pi a 4 (tra) parti, 60 galbeni.	9	7	1	8
10) Timoftei Harbur pentru a cince parti[1] din pol bătrânu Strâmtu 24 galbeni.	3	—	—	—
11) Andurnachi Harbur tot a cinci parti din Strâmtu ari să dei 24 galbeni.				
12) Miron Armaşu cu niamurile lui pentru pol bătrânu Bratu 120 galbeni.	13	2	7	—
	9	6	—	—
13) Ioan Guţă cu niamurile lui pentru giumătati di bătrân Mirzichi(o) 120 galbeni.	3	4	37	—
14) Todir Popovschi, Stafen Jomiru, Mitrofan Mârzăscu Vasăli Fotescu pentru pol bătrân Mirzichi are a da 120 galbeni.				
15) Ioan Sămizacovici cu niamurile o a patra parti din Irhan ari a da 60, az dat.	120	—	—	—

[1] Scris şi sters cu altă cerneală.

45.

1825 Avgust 15
(Eticheta adresei)
Predvoditele.
„Dvoriansvai ţinutului Hotinul".
Nr. 402
1825 Avgust 15.
C.-Cipănosu.

1825 Avgust 15.
16 Avgust 1825.

„Cătră Pământeasca isprăvnicie a ţinutului acestuea".

„In urmare Odzivului oblaştiei (cârmuirii) Basarabiei expediţie împlinitoare din 29 a trecutei luni Iulie supt No. 15540 la comisie ci esti rânduită spre gătire podului di piatră, dila *Otacile*[1]) Movilăului, în locul Dum-lui răghistrator Hristodor Vasiliu carii cu pricinuirea că sau bolnăvit sau arătat neputincios de ai prelungi îndatorire de cinstea acesti Comisii şi rănduim din parte Dvoreanstvăi acestui ţinut pe Dumlui pomecinicu Manolachi Belcic a cărue şedere este la satul Mirişăuca foarti cu aropieri di Otacile Movilăului. Şi fiindcă di cât să rămăi prin alăturata pi lângă aceastá povestică pentru cari rog pe is(prăvnicie) ce săi o trin ată cu inadinsu i sau scris că la pomenita Comisie să să arate atunci când îi va scrii is.

Va binivoi dar isprav(ni)ciea a faci cunoscută Dumisali numitului pomecic vreme la cari trebue să să afle la Otaci ca să între în îndatorire ce să atingi de Dum-lui".

---

1) Mai multe cuv nte scrise ruseşte cu titlul ultim de „Dvorianstvai" (autoritate) boerească şi apoi semnătura. (Iordachi Dimitriu).

NOTĂ. Această foaie oficială este scrisă pe $^{1}/_{2}$ coală de hârtie albă mai groasă de cât coalele timbrate, îndoită, în foarte bună stare, aflată între hârtii rusăşti dintr'un dosar la Dl. I. I. Joltanovschi din Soroca.

1918 Aprilie 25.

46.

din August 25
anul 1825.
(Eticheta oficială)
„Pridvoditile".
„Dvorianstvai ţinutu
Hotinului".
Nr. 463.
1825 Av(gust) 25.

31 August 1825.

„Cătră pământeasca ispräv(ni)cie a acestui ţinut".

„Alăturata pe lângă aceasta povestică ci esti pri numili Dumnealui Pomescinicului Manolachi Belcic.

Comisiei alcătuită spre săvârşire podului di piatră ci să face la Otacile Movilăului slobozită cătră Dum-lui pe temeiul ucazului Verhovnului, soviet din 10 a următoarei luni sub Nr. 767.

Rog pe isprav(ni)cii ca să binevoiască prin inadinsu a o enherisi, Dum-lui şi dovada recipisca (dovada) de primire să mi să pristovelisască spre a să alătura la deală (dosar).

Aceleaşi vorbe rusăşti ca la Nr. 402 anterior şi semnătura. I. Dimitriu

Această adresă scrisă pe ½ coală hârtie albastră îndoită. Jos la stânga o rezoluţie măzgălită nedescifrată în ruseşte.

47.

1829 Noemvrie 29.

„Dlui Nacialnicul pământesc a ţinutului Eşi".

„Dii la posăsorul satului Chiripcău şi Gvozdăuţi".

„Inştiinţari".

„La 28 zile a următoare luni Noemvrie spre 29 la opt ceasuri din noapti din casa me ci am în satul Gvozdăuţi, miau furat o slujnică(,) ci am avut(,) anumı Mariea(,) cari au furat un cal de ham a Dumisali C. C. Rucsandei Vornicesii ci să află trăind în casa me, saniea vătăvului şi hamurile cu toate cele trebuitoare ale înhămării precum şi alte lucruri asupra căreea pripus am că e singură nau putut să să ducă ci numai că au vinit oamenii Dumisale Domnului din Ciripcău precum sau discoperit din *doprosul*[1]) Ocolaşului Mitescu, la 25 zile a următoarii luni cum că arătaţii mai sus oameni au vrut să vii să o fure prin aceasta rog pe Dum-

1) Dopros, rechizitor.

voastră ca să binevoiţi a poronci Ocolaşului ca să facă cercetare spre aflare ei precum şi supt giurământ să să urmeze formalnică cercetare asupra acelor făcători de răle că pot sămi aducă mii şi alte mai simţitoari păgubire întru cari la o aşa întâmplari pot sămi ridice şi vieaţa iară în pricina aceasta au raportuit tot la 29 a următoarei luni vătavul meu şi vornicul Ocolaşului ca să fii cu privigheri spre aflare ei pentru care cu cinste fac şiut".

(ss) nedescifrată

„Anul 1829 Avgust 29 zile".

48[1]).

din 13 April 1833.

„Zapis"

„Anul 1833, Aprilie 23 zile mai gios iscălita Orândăriţa, satului Izvoarele Mariea Bercovici prin aceasta îi dau înainte a feţelor ci sau întâmplat faţi, fac ştiut ca după socoteala Copromisarilor rămâindui dreaptă datoare cu una sută lei şi asupra Coprosmirsului, patru chile paisprezec *dimerlii*[2]) grâu cu trii suti cinci zăci şi şasi lei, 20 parali, plătit tot 456 lei 20 parali Dumialui ginerilui pomescicului din sat Izvoarâle Roman Onilă, Vâsilii Gafencu, acum am răspunsu 250 lei, rămâindui încă 206 lei 20 parali şi neavândui acum mă îndatorescu ca fără proţânt săi dau aceşti bani nigreşit la Ispas anu următor Domlui Gafencu neavând a da Dumnealui Onilă nici cu un ban sau a mai ave di astăzi înainte cu el vreo socoteală (,) de ( ) de luat (,) sau de dat, iar nefiind următoari la această vade cu dare banilor (,) câtă cheltueală sau înplineală va fi (,) toată despre mine cu dari banilor acestora 206 lei 20 par(ali) cu dobânda legiuită di la trecire vadelii înainte pentru cari am iscălit.

„Poftit fiind am iscălit Mariea Bercoviciovoi". Urmează imediat, în rând, sămnătură în evreeşte".

„Ioan Burghele". . . .

(O sămnătură rusască nedescifrată).

Acest zapis este scris pe o coală întreagă de hârtie albă groasă.

Pe contra pagină urmează o rezoluţie scrisă rusăşti de 7 rân-

1) Să notează că zapisul Nr. 48 a fost scris întâi în limba *moldovenească* şi apoi tradus în ruseşte, cea ce însemnează foarte mult pentru noi românii.

2) Dimerlii, unitate de măsură la cereale, cam 12-20 kilograme, sau aproape cu un dublu-decalitru.

duri, sub care imediat 1833 Apr. 13 şi iscălitura moldovenească „Staroste Ştefan Anastasiu", precedată de un sigiliu mic aplicat cu fum de lumânare; iar mai departe urmează acelaş zapis scris complect în ruseşte.

In josul feţei a II-a, urmează în rusăşte un fel de legalizare sub care sunt mai multe iscălituri nedescifrate între cari se poate uşor citi la colţul drept cuvântul „Sacretar" sub care iarăşi o iscălitură nedescifrată.

49

1814 Mai 2.

„Fără titlu".

„După poronca cinstitei isprăvnicii ce au adus preutului Ioan Caş[1]) în pricinile ce are cu răzăşii şi cu Costachi Harbur pentru moşiea Cotijănii ca să li facim cercetare pentru toate buclucurile ci au întri dânşii şi di la cari sa găsi că au luat bani mai mulţi săşi împlinească şi noi după cinstit poronca am strânsu pi toţi răzăşii şi făcând socoteală cu amăruntul după izvoadile lor sau dovidit că bătrânu Hotnogul au luat mai mult de cât cei trii bătrâni, 419 lei cari bani ari săi înpărţască aceşti trii bătrânu anumi Strâmtul (,) bătrânul Mircescu şi bătrânu Irhan cu bătrânu Strâmtu ari să ei 224 cari sau şi împlinit, 4 boi dila Savu Popăscu di bătrânu Hotnogu încă 2 (doi) boi, 120 lei şi 2 oi 120 lei şi sau dat la acest bătrân Strâmtu în mână Căpitan Simion Harbur iar unu di la Savul Popăscu şi sau dat la mâna bătrânului Mircescu anumi preutului Teodir şi Ion Guţă iar bătrânu Irhaneşti a venit 65 lei şi sau luat un bou di la Alixandru Bulhachi cari sa preţăluit drept 75 lei şi sau dat la bătrânu Erhăniştilor anumi Condri la cari preţăluire au fost amândouă părţile di faţă şi alţi oameni cinstiţi anumi, Savu Stifârţă mazil şi ispravnicu Ştefănachi Ştefârţă şi Căpitan Irhan la cari sau pus şi boi şi vade că păr la 10 zile a lunii acestii Marti ca să dei banii şi săşi ei înapoi boi şi pentru aceasta dăm această mărturie la mâna numiţilor răzăşi şi iscălim".

„1814, Martie 2".

Două semnături nedescifrate.

Transcris în 1918 August 28, Soroca.

....

1) Caş, primul nume al familiei vechi din care sa derivat Caşu, şi apoi Casu.

Numirile

Câteva sate cu nume curat româneşti, aflătoare câteva şi în Moldova.

a) Bârnova ca la Iaşi. *b)* Mănăstirea Căldăruşauca, ca cea din Judeţul Ilfov, Călăraşenii. *c)* Arioneşti, Plopi, Donduşani, Rusani, Bădiceni, Mândâc, Chetrosu, Năduşita. *d)* Zguriţa (de la Zgura) Camara-veche, Rădulenii, Stoicani, (sat răzăşesc). *e) Ciripcau,* satul de răzăşi, dintre cari fruntaşul este familia D-lui C. Stere, unde îşi are chiar domiciliul, în casele părinteşti şi nu în Soroca, în care n'are nici o casă şi în care nu stă de cât cu ocaziunea luptelor politice. In Soroca, în curs de un an, eu nu l-am văzut nici odată. Voroncani, ca Vorona din Judeţul Botoşani, Japca, Vadu-Raşcu zis şi Vadraşcu Cuhureşti, Cotiujăni, Floreşti, lângă gara cu acelaş nume, în drumul dintre Bălţi şi Rezina, la Nistru; Căinari, Rogojăni, Ciutuleşti[1]) *f)* Monastirea Dubruşa ca fostul schit din Vâlcea *g)* Dumbrăveni, ca în Botoşani.

Acest sat este exclusiv numai de *jidani,* cari se ocupă cu agricultura şi în special cu cultura tutunului, pe care-l muncesc singuri.

Ocolina, Bujorăuca, fostă Bujoreanca. *h)* Cosăuţi satul natal al sectantului Inochentie, dela care s'au iscat *inocentiştii.* In casa preotului Iosef Mura din Cosăuţi am aflat minunatele opere: Instreinaţii neamului" şi „Strein în ţara lui" de D. C. Moruzi, care nu le cunoscusem în România, unde fusese imprimate. Aceste cărţi descoperite, şi împrumutate de mine, au fost citite de către toţi ofiţerii din garnizoana Soroca, dela Generalul Poetaş, cel asasinat de Bolşevici, până la cel de pe urmă ofiţer. Cum s'au procurat aceste cărţi cu toată cenzura rusească, eu n'am putut afla dela nimeni. Destul că

1) Ciutuleşti este satul *natal* a lui Leon Aristidor Cassa fost Ministru al Instrucţiunii în vasta Rusie dela 1903-1913.

cunoşteau şi că să citeau mai mult decât prin România Veche.

In satul Cosăuţi, lângă Nistru, viza-vis de târgul Ukrainian Iampoli, la 7 km. N de Soroca, într'o înfundătură dosnică, se vorbea exclusiv numai Moldoveneşte; iar în Biserica satului, plină de cărţi, numai româneşti se slujea rumai româneşte, cu toată străşnicia poruncilor dela Chişinău, de unde, episcopii ruşi, trimiteau porunci *muscăleşti* ca să se ardă toate cărţile ne-ruseşti şi mai ales cele scrise cu litere latine *catoliceşti?*

In biserica din Cosăuţi, cercetând cărţile din ritual folosite permanent, şi în altar şi la strana cântăreţilor, sau aflat cărţi numai româneşti, cu litere cirilice tipărite în: Chişinău, în Monastirea Neamţului, în Buzeu, în Bucureşti şi în Râmnicu Vâlcei. Ba am aflat un Triod tipărit în Buda. Câteva prin Braşov şi Sibiu. Cea mai veche mi-sa părut *Psaltirea* cea din Iaşi de pe la 1600, din timpul Mitropolitului Iacob. Şi încă multe se vor fi mai găsind prin podurile bisericilor basarabene.

Note explicative

la titluri și nume de familii vechi, cu câteva episoade cunoscute.

a) Răzasca în loc de răzăsita ca în Moldova.

b) Răsmiriță. In copilărie am servit anagnost ocazional, cu ocaziunea unei sfinţiri de biserică, în Slobozia de Botoşani, cu arhiereul Chesarie Sinadon, Răsmiriță, fost administrator al Eparhiei Ismailului, fost mult timp locțiitor de Mitropolit al Moldovei, şi trăitor mulți ani în Ierusalim, unde a şi fost hirotonisit ca arhiereu. A trăit mulți ani în Botoşani, iar ultimele zile le-a trăit în monastirea de călugărițe Agafton Gafton, vecină cu Botoşani.

c) Nume de familie *Beneş*, sunt şi în Ardeal.

d) Familia *Dare* sau Dari, se cunoştea prin Iaşi pe lângă casa Sturza.

e) Mârzăscu, din care probabil se trage familia Marzăscu, dintre care şi tatăl şi fiul au fost miniştri în România, cari au făcut epoca.

f) Gafencu. Din această familie veche, cunoscută şi în Iaşi şi în Soroca, se trage distinsa boeroaică căsătorită cu răposatul *N. Oleinicov*, fost prezident al noblimii din Basarabia, cu care n'a dus viață bună, el fiind, până la bătrânețe, un mare crai, trăind mai mult prin Odesa, Chiev, Moscova şi Petrograd, mereu dezordonat.

Acest Oleinicov, cel mai mare proprietar din Soroca, a făcut cea mai bogată şi cea mai frumoasă biserică la cimitirul oraşului pe terenul donat de dânsul, pe care personal l-a înprejmuit, pe o suprafață de mai multe zeci de desetine, (cam un hectar desetina) peste tot cu piatră şi fațada cu grilaj de fier. Tot Oleinicov, peste drum de bogata capelă a cimitirului, a clădit casa destinată pentru preot, cu atenanse şi cu mult loc înprejmuitor.

Sub capelă a făcut cripta betonată cu multe nişe, pentru familie.

Doamna Oleinicov, care poate trăeşte şi acum, după spusa Sorocenilor, a fost cea mai frumoasă Moldovancă brunetă, cea mai cinstită cucoană şi cea mai cultă din vremea ei. La bătrâneţe înaintate, tot frumoaseă şi tot distinsă, citea romane în limbile franceză şi germană, limbi pe care le şi vorbea fluent In deosebi limba ei părintească, limba moldovenească, cea mai dulce dintre toate dialectele româneşti, o vorbea atât de frumos ca nimeni altul

Atât de distinsă şi atât de superioară, atât a dispreţuit moravurile uşoare încât în ziua când soţul ei Oleinicov, mort în Chiev, şi adus la Soroca în 1918, trebuia să treacă pe şoseaua ce ducea spre cimitir, chiar pela poarta casei lui, Doamna Oleinicov născută Gafencu, educată într'o familie nobilă de cei mai cin.tiţi Moldoveni, s'a închis întro cameră separată, departe de stradă şi în tot timpul cât s'a strecurat convoiul ceremoniei — din care ca preot de armată făceam şi eu parte — a cântat neîntrerupt la piano, ca să nu audă, nici să vadă.

Spuneau bătrânii Soroceni că Doamna Oleinicov, credincioasa sfintelor ei tradiţiuni, de neîntrecută viaţă superioară morală, s'a legătuit că nici moartă nu va suferi să fie depusă în cripta capelei lui Oleinicov, la a cărei sfii ţire de biserică nu a voit să ia parte.

In timp când în 1918-1919, trupele militare de: cavalerie, infanterie şi artilerie erau în garnizoana Soroca, fiind inspectate de către un Domn General Sinescu, a fost găzduit la cea mai cinstită casă Doamnei Oleinicov. Primele salutu'i cu amfitrioana casei s'au făcut în limbele germană şi franceză Care nu-i fu surpriza generalului când, la masă, Doamna Oleinicov, a început să-i vorbească în cea mai frumoasă limbă Moldovenească. Dar culmea surprizei a fost şi mai mare, atunci când Doamna Oleinicov, i-a spus că-i născută Gafencu şi din amintirile ambilor convorbitori a rezultat că Generalul Sinescu era nepot Doamnei Oleinicov, de şi amândoi nu auzise unul despre altul nici odată.

g) Din vechea familie *Frunză*, desigur s'a tras şi acel Fruză, întâi învăţător (ucetlic) apoi Plotonier Major în Armata Rusă şi în urmă ajuns Ministru de Război în armatele sovietelor bolşevice.

h) Lionard are şi acum urmaşi, mari proprietari în Basarabia, Soroca şi judeţul Bălţi, din care poate se trage şi Leonardescu, fost profesor de filosofie şi autor de cărţi din specialitatea sa în Iaşi.

i) Pe valea Jijiei pe drumul ce duce dela Prut la Botoşani se cunoaşte şi acum conacul proprietăţei lui *Caraiman* urmaş lui cariiman.

j) Paladi, veche familie dinBârladul Moldovei dintre cari unul a fost ministru.

k) Hârjău şi Hârjoaica, au urmaşi în familie de origina basarabească cum a fost Generalul Hârjău, Ministrul de Război le epoca ocupaţiunii Basarabiei 1918 sub guvernul nobilului bogătaş Marghiloman.

l) Intâi *Odoabă,* apoi Odobăscu şi în urmă Odobescu, probabil din înaintaşii scriitorului de mai târziu Odobescu.

m) Caş, au fost înaintaşii lui Casso, fost ministru al Instrucţiunii în vasta Rusiei între anii 1903-1913 Acest fost ministru al unei ţări de 170 milioane de locuitori, Casso, originar din satul Ciutuleşti, Judeţul Soroca, care a construit multe locuri de şcoli primare în judeţele de sus ale Basarabiei. Când Ministrul Caso, primea în cabinetul său din Petrograd pe câte un student basarabean care-i solicita vreo favoare, între patru ochi, îl numea, *porc* dacă nu ştia ori nu-i vorbea Moldoveneşte.

Acest mod de a se trata între Ruşi, drept adresă de salut sau de gratulare este foarte obişnuit, nu numai la ruşi între ei, dar din cauza caracterului cum şi a felului vieţei lor, în genere, şi Moldovenii nu le dau alt calificativ decât, tot porci, şi poate nu greşesc.

Găsesc ocazia oportună să povestesc un episod din viaţa rusească povestit şi mie de către un fost episcop al Olteniei, care studiase la facultatea din Chiev de lângă Nipru, şi iată cum:

Pe când un Impărat al Rusiei, mi se pare Nicolae I., trecea din oraş în oraş, inspectând împărăţia sa, potrivit tradiţiunii mai tuturor suveranelor din Europa, prima descindere o făcea la biserică, sau catedrala oraşului.

Intr'un mare oraş, în care era şi reşedinţă de episcopie, prima descindere a făcut-o la reşedinţa Episcopiei unde, Episcopul locului, credincios vechilor tradiţiuni, la întâmpinat la uşa de intrare în Sobor cu Evanghelia şi cu crucea Impăratul după o cruce mare şi lată rusească, a sărutat întâi Crucea apoi Evanghelia şi când s'a aplecat să sărute mâna episcopului, vlădica, din profund respect către marele monah, a retras mâna poclonindu-se adânc, iar Impăratul l-a apostrofat imperativ: „lasă mâna *„porcule“* că se sminteşte norodul“.

Oltenii când, după un şir de mulţi ani să reîntâlnesc cu vechii prieteni, ori colegi de şcoală, drept ori ce salut de revedere unul sau altul îşi exprimă bucuria prin ai spune prietenului:

Mă, ă, ă, mă... *„fireai al dracului să fii“* că mare plăcere

mi-ai făcut Şi mereu repetă, la fiecare întrebare *măi fireai al dracului,* dar ce teai mai făcut? unde trăeşti? de când p-aici etc. etc.

Ardelenii au cam aceleaş expresii de sentimente în explozie.

Un Episcop — rădicat — din popor prin o excepţională inteligenţă, sârguinţă şi viaţă morală, amintinduşi despre obligaţiunile ce avea de îndeplinit pentru sufletele părinţilor şi rudelor apropiate, de mult adormiţi în Domnul, a mers în satul său natal, a săvârşi slujbă vlădicească — după care — a întrunit la o agapă a neamurilor mai de aproape, potrivit vechilor predanisiri.

In timpul mesei adresânduse vărului său coetan, ajuns bătrân şi el ca şi Vlădica la întrebat: „Mă vere Ioane, ţi-aduci aminte când fiind copii, păşteam vitele pe sub poala pădurii, (cugetat-ai)tu că eu micul păcurar (ciobănaş) voiu ajunge Vlădică? „Cum de nu, răspunse vărul Ion, acum bătrân gârbovit No! că doară eu de micuţ *te vedeam ca-i să fii al dracului*".

Cu altă ocaziune adunând într'o altă lucrare proectată „amintiri" din timpul celor patrru ani şi jumătate, cât am funcţionat ca preot de armată, dintre anii 1916-1921, voi avea să descriu multe lucruri văzute, auzite şi observate în călătoriile mele dela Râmnicu Vâlcea până la Bârlad, dela Bârlad până la Soroca, dela Soroca până la Buda Pesta, Lacul Balaton, Estergom (Strigonium). La Nord de Buda Pesta, de acolo la Nord în Erlău sau Egher, apoi prin Solnoc iarăşi la Satu-Mare, de unde trecui în Sudul Basarabiei apoi pe valea Cogâlnicului unde la I Aprilie 1921, am fost demobilizat, odată cu întreaga armată.

n) Din urmaşii neamului *Cerchezilor,* zis şi Cherchejenii, am cunoscut personal pe un bătrân distins M. Cerchez care prin anul 1918 era intendent al Zămstei uprava (consiliu judeţean) înrudit cu venerabila Doamnă Oleinicov şi cu cele mai distinse familii Sorocene — basarabene. —

o) Beiu, până prin anii 1872 cunoşteam din vedere, pe un Beiu, administrator de moşie ale lui N. Mavrocordat din târgul Ştefăneşti de Botoşani. Imi amintesc bine cum acest Beiu avea o pâreche de cai mari, de un păr excepţional şi de o asemănare cum n-am mai văzut în tot restul zilelor mele.

De sigur că o astfel de asemănare de cai numai în larga Rusie s'au putu afla.

p) Cruşevan. In Soroca am cunoscut pe un pomecinic (proprietar) Cruşevan care, moldovean fiind prin origină, vorbea o lim-

bă foarte stricată, care-mi spunea că un unchi al său anume Cru-şavan scrisese Moldoveneşte (româneşte) cea mai complectă carte despre istoricul Basarabiei, carte pe care n'o mai avea, dar credea că se mai află câteva exemplare în biblioteca din Chişinău.

O! De aş fi trăit mai multă vreme în Basarabia, Doamne! cât de multe documente şi izvoare scrise şi povestite aş fi putut aflà, pentru dovedirea neîndoelnică a drepturilor noastre multi-seculare asupra scumpei noastre Basarabii

20 Octombrie 1931 în Satu-Mare.

Melete Răuţu
protopop

VOCABULARUL

unor o sută două zeci de cuvinte vechi moldoveneşti şi slavone traduse sau schimbate în cuvinte folosite astăzi în graiul românesc

Nr. cor.	Moldoveneşti	Slavone	Româneşti
1		Ispisoc	Act original
2	A mari		Cei mai mari
3	Stolnici	Intendenţi	Boerie, rang dela foştii slujitori la mesele Domneşti princiare
4		Uric	Donaţiune
5		Ocină	Moştenire
6	Zapis		Contract
7		Pol	Jumătate
8		Veleat	An, vreme
9	Zloţi tătăreşti		Bani de argint
10	Taleri argint		Bani de argint
11	Giupinesii		Doamna, cocoana
12	Pecet		Pecete, sigiliu
13	Dobodit		Poate dobândit
14	Volnic		Destoinic, înputernicit
15	Moşenilor		Familie de răzăşi
16	Despre mine		Ce mă priveşte
17		Nastav	Şef mai mare
18	Dăjdiile visteriei		Dări către stat
19	Angherii		Dări, sarcini
20		Deseatina	Măsurătoare de pământ, cam un hectar
21		Perlepsis	Act de vânzare
22		Tij	Idem, acelaş
23	Vel logofăt		Subsecretar
24	Baştina		Drept din vechime
25	Giudicata		Judecata
26	Făcutul actului		Scris, lucrat

Nr. ord.	Moldoveneşti	Slavone	Româneşti
27	Volniceşti		Inputernicit cu dela sine putere
28	Ispravnic		Supraveghetor Prefect
29	Zapcii		Sub prefect, executori
30	Carti gospod		Carte Domnească
31	Răzăşi		Răzăşi, mazili împroprietăriţi de Domnie
32	Clironom		Urmaşi, moştenitori, erezi.
33	Stâlpita (holar)	Hotarnnicilă	Hotarnicita, moşie.
34	Cu sabia		Cu forţa, cu puterea.
35	Numai cu gura		Act verbal
36	In vremea muscalilor din tâiu		In prima ocupaţiune rusă.
37	Cinstit Divan		Către Divanul Domnesc.
38		Horilca	Moldoveneşte Holerca rachiu ordinar.
39	Ca să margă		Ca să plece (moldoveneşte)
40	La starea locului		La faţa locului, cercetare.
41	Mari pomană va fi Mariei Tale		Mare binefacere domnească.
42	Impregiuraşilor		vecinilor, megieşi
43		Prilas	Trecere către altul
44	Impregiuraşilor		Usurpatori, cotropitori
45	Oco'isatori		Inpresuratorii, ocupatori.
46	Dejmuiască		A dijmui, din zece una
47	Vadele		Termene de plăti, scadenţă.
48	Om gospod		Omul stăpânirii.
49	Carti de blastam		De afurisenie, legământ.

Nr. cor.	Moldoveneşti	Slavone	Româneşti
50	Si pără	(para, până)	Şi până, timp, vreme
51	Vichil		Inputernicit. Administrator.
52	Jalba	Jaloba	Cerere, petiţiune, rugare.
53	*Hotarnica		Ca şi actualmente.
54	Vichilâcul		Plata delegatului.
55	Polcovniceasca		Coloneleasa
56	Zi de soroc		Ziua de judecată, de înfăţişare
57	Locul cu pricina		Locul în litigiu
58	Izvod		Inventar
59	Luat în seamă cu vicleşug		Inşelătorie
60	Cărura		Cărora
61	Havaleli	Poate turceşte	Sarcini grele, obijduiri
62		Slujbe resumaturi	Slujbe oficiale
63	Oi de goştina		Oerit, dări în natură de oi.
64		Liuzi	Oameni în serviciul telali
65		Poroşnic	Slujbaş sau chiar sclav.
66	Carti moschiceşti		Moscaleşti (ruseşte)
67	Ponturile		Punctele din acte, condiţii.
68	Fiea		In loc de fie
69	Aduşi cu aprozi		Aduşi cu forţa de justiţie
70	Vel vornic de aprozi		Portărel
71	Protimisa		Prioritate
72	Livada		Grădină cu pomi roditori
73	Analoghie		Repartizare, contribuţii, aruncuri (ardeleneşti)

CETATEA SOROCA

Nr. cor.	Moldoveneşti	Slavone	Româneşti
74	Preţaluindui		A estima, a preţui
75	De istov		De tot, complect
76	Adeverinţa		Ca astăzi
77	Prapurcic		Un fel de subofiţer
78	Ţinut		District, Judeţ
79	Cârlani		Miei înţărcaţi, nu mânzi
80	Către cinstit departament al oblăduirii		Poate Minister de interne
81	Agulisati		Răpit, răşluit, necinstit
82	Acu de iznova		Din, dela început
83		Ot	Din (de timp)
84	Havaet		Plata muncilor
85	Ci era fi		Ce ar fi fost
86	Aldămaş		Cinste de băutură
87	Zalogit		Amanet (jidovesc)
88	Gros ca cofa		In diametru (arbori)
89	Pădureţii		Pomi sălbateci
90	Mlaja		Lăstari
91	Falci .		Măsurătoare de pământ cu un Hectar
92	Hârbovae		Hârtie timbrată
93	Dare condeiului		Plata scrisului
94	Prin viu cuvânt		Conventil verbale
95	Starostili		Vornicul statului, primar
96	Răsporojanii	Slavon	Dispoziţiuni
97	Stristiici	Slavon	Martori, asistenţi
98	Robii mării tale		Prea supuşi, prea plecaţii voevodului
99	Sor lor		Sora lor
100	De câşle		Poate de câşlegi, carnaval

Nr. cor.	Moldoveneşti	Slavone	Româneşti
101	Ciubotili		Cismele
102		Odzvadului	Chemat martor prezinte
103	Predvoditili	Dvoransvoi	A boerilor mari
104		Pomeacinici	Proprietar mare
105		Povestica	Descrierea
106	Verhovnicului	Slavon	Şeful, vârfelnici
107	Soviet	Slavon	Sfat Administrativ
108	Encherisi	Din greceşte	Care predă în mână
109	Risipisca		Recipisa, dovada
110	Nacealnic		Şef superior
111	Posesorul		Arendas de moşie
112	Pripusam		Am bănuit, prepus
113	Doprosul ocolaşului		Porunca de chemare
114	Am raportuit		Am raportat
115	Orandarita		Crăşmăriţă, arendaşă
116	Copromisarilor	Slavon	Curăţitor de
117	Zastri a soţului meu Zmaranda		In loc de soţiei mele
118	Cinstit ravas		Onor. scrisorii D.le
119	Gospodari		Stăpân, econom
20	Sfeti Gheorghe		Sfântu Gheorghe
121	Protent		Procent, dobândă
122		Pomeacinic	Proprietar mare
123	Zăporojănii	Slavon	Grăniţarii, soldaţi de graniţă

Catalogul numelor vechi Basarabene.

1. Ganța Vatavul
2. Mereștii
3. Carp Lucescul
4. Cherechi
5. Earhăneștii
6. Gatona
7. Jomir
8. Jala — Jalbă
9. Vicol Vartic
10. Mihăloaia răzașcă
11. Bantăș
12. Hârjău Polcovnic
13 Fierete răzăș
14. Doroftei Slutul
15. Sărdar Păun
16. Deliu
17. Dumușcan
18. Carp Cazac
19 Preotul Manea
20. Maftei Ioanș
21. Drăghici Paharnic
22. Fățăliba
23. Răzmiriță
24. Dare
25. Gheură
26. Săghenaș
27. D. Vicol
28. St. Varzari
29 Mitra Ioan Mârzăscu
30. Gafencu din Cotiujeni
45. Bătrânul răzăș Mancic
46. Atanasie Râpan
47. Ioan Sucevanu
48. Esmuraschi Buhățăl
49. Sorca Nacul
50. Platon
51. Murafa
52. Tatarul
53 Luchii
54 Constantin Lionard
55. S. Cocu
56. A. Furnică
57 M. Armașu
58. Mitecu
59. I. Burghele
60 Candri
61. Giurgiuial
62. Irimiea Ionașcul
63. Bratul
64. Mărzac
65. Ștefârță
66. Vartic Căpitan
67. Căriiman
68. Artema
69. Paladi
70. Guță
71. Iordachi Bălșoagă
72. Iunip Cruciai
73. Hârjoaiea răzască
74. Odobăscu

31. Roman Crăciun Pânte
32. Lupul Vatavul
33. Nacul
34. Neceanu
35. Brăteştii
36. Harbur. de origină polonez
37. Gligoraş
38. Răghinet
39. Labcă
40. Negru
41. Curcă Răzăş
42. Cracană
43 Chirică frunză
44. Paharnicu Iordachi Struza
75. Pârjol răzăş
76. Iacob Donţu
77. Mârzac Stegariul
78. Alexandruu Luchian
79. Zoticii răzăş
80 Ciornei
81 Cap bătut
82. Odoabă
83. Murachi Beiu
84. V. Fotescu
85. Mirzichi
86. Roman Onilă
87. I. Caş
88. Cruşăvan

Rezumatul actelor transcrise.

1) Suret Nr. 1 de pe ispisocul lui C Movilă V. V. care întăreşte în drepturi de comoştean pe un Mihalce în hotarul răzăşilor Cotujăni, ţinut Soroca la 1611.

2) Idem de pe zapisul din 1645, prin care mai mulţi răzăşi din Cotujăni vând lui V. Mârzac mare Căpitan din Soroca, părţi din ocina lor din Cotujăni

3) Idem de numele bătrânilor în mânili cărora au umblat după vremi, moşiea Cotujăni 1750.

4) O foae simplă cu mărturiea unui Grigoraş din 1777.

5) Suret de pe ispisocul lui Simion Harbur, din 1776 şi 1787 de la Gr. Alex. Ghica V. V.

6) Perelepsul de pe scrisorile lui Constantin Grecu, pentru alegerea de drepturi în moşiea Cotujănii 1784.

7) Zapis dat de fraţii Harbur, cari vând părţi de drepturi unui Căpitan Gavril Vartic 1785.

8) Porunca Voevodului Alex. Calimac ca să se înapoieze nişte locuitori fugiţi prin judeţele Hârlău, Botoşani şi Dorohoi.

9) Un act, copie după o carte gospod, din 1797, pentru alegerea părţilor fiecărui răzăş.

10) Mărturie pentru un act de danie dat de un răzăş Curcă către un Iordachi Balş agă din 1802.

11) Poruncă dela isprăvniciea Sorocăi către răzăşii Cotujăni în o pricină cu aga Iordachi Balş.

12) Adeverinţă — mărturie a răzăşilor Cotujăni, dată lui S. Harbur pentru lucru, clacă şi cheltueli 1802.

13) Jalbă către Domnie în potriva unor turburători de moşie anume nişte varticeşti din 1654

14) Copie după mărturiea unui Ioniţă Cracană, că nu cunoaşte ca răzăş pe un Iosipu Cruceanu 1803

15) Ordin dela isprăvniciea Soroca dat lui S. Harbur pentru drept de stăpânire în Cotiujăni 1804.

16) Jalbă către Domnie în potriva urmaşilor lui logofătul M. Sturza, cerând să-şi aducă scrisorile dela cumpărătura dela o răzaşcă Hârjoaea, 1803, 15 VII.

17) Idem, Idem în potriva polcovnicului Gheorghe Hârjău ca cotropitor 1806.

18) Idem către „Divanul Cnejiei Moldovei“ în potriva unui Dumitru Vasiliu din 1807, 12 VIII, cu continuare; O poruncă a Divanului către isprăvniciea Soroca.

19) Jalbă către „Cnejia Moldovei Simion Harbur cere sentinţă, după actele vechi 1808, 25 V.

20) Poruncă dela visterie către isprăvniciea Sorocăi privitoare la cele jăluite 1808, V. 27.

21) Jalbă către Divan înpotriva polcovnicului Iordachi Hârjău 1808, 29 VII.

22) Invoiala între Ilie Harbur şi un Odobăscu pentru o casă dela un Deliu 1808, 21 VII.

23) Delegaţie din porunca isprăvniciei către un Andrei Iarvochi pentru cercetare 1809, 10. VII.

24) Suret după un zapis dat de Tătaru şi fraţii Jomir către polcovnicul Gh. Hârjău 1810, 1. VII.

25) Carte gospod din (1725) şi apoi 1811 constată (întăreşte) drepturile răposatului logofăt M. Sturza la 1811, 12. XI

26) Zapis de vânzare dat de Prapurcic Simion Harbur către mânăstirea Dobruşi 1812, 22. III.

27) Neamul Ştefârţaştilor din Cotiujăni din 1812.

28) Scrisoarea lui Andrei Iosov către S. Harbur pentru o delegaţie de cercetare 1813, 23. III.

29) Jalbă către departamentul Oblăduirii înpotriva unui C. Ciornei 1814, 10. XII.

30) Zapis de înprumut cu zălogire un P. Plotov către Harbur 1814, 3. II.

31) Jalbă răzăşii din Cotiujăni să plâng de supărarea ce le fac unii cumpărători. Să pomeneşte în jalbă numele C. C. Iancu Sturza şi Erhan 1915, 21. VIII.

32) Act de înpărţeală între răzăşii din Cotiujăni din 1815 Avgust 31.

33) Poruncă dela Sărdărie către „Ocolaşii“ Ot câmpii 1817 14, II.

34) Isvod de bani (nu zice nici parale nici capeici) 1818.

35) Contract. Răzăşii Cotiujăni vând pădure spre tăere în

condiţii foarte interesante cari, cu toate legile silvice nici astăzi nu se respectă 1825.

36) Inputernicire de vehilime cu termen rusăşti 1825, 12. I.

37) Idem. Idem. 1834, 17. IX.

38) Zapis de veşnică vânzare adeverit (autentificat) de Căpitanul din ocolul Raşcovului 1834, 14. X

39) Poruncă către Starostele şi Vornicul din satul Ţilipov din 1838.

40) Act de analoghie în care să văd nume de Liunard şi Odobăscu.

41) Jalbă către Domnie în potriva lui Logofăt Mihail Sturza, fără dată.

42) Listă de numele răzăşilor şi al copiilor lor fără dată.

43) Izvoade de datoriile mai multor răzăşi, fără lămuriri şi fără dată.

44) Adresa Predvoditele Voreanscai către pământeasca ispravnicie a ţinutului Hotin privitoare la lucrările podului dela Otaciele Movilăului (nu Atachi cum greşit se scrie astăzi) 1818, 25 VIII.

45) Adresa a doua privitoare la afacerea precedentă 1825, Avgust 25.

46) Scrisoare a posesărului (arendaşului) satului Ciripcău către Nacealnicul pământesc din ţinutul Eşi, vesteşte furtul unei trăsuri cu cai şi dispariţia unei slujnice rugându-se pentru urmărire, despre care am mai raportuit 1829, 29. VII.

47) Zapis de arendare şi cumpărătură între o evreica şi un locuitor din Izvoare 1833, 13. IX.

48) Act de cercetare şi constatare după poronca cinstitei isprăvnicii 1814, 2. III

IMNUL NAȚIONAL

„Deșteaptăte Române“

In legătură cu poezia a doua, „Din sânul maicei mele“ pusă de mine pe note, după melodia mult auzită și mai mult cântată în copilărie, am găsit necesar ca să povestesc cele auzite de mine, pe când eram învățător de muzica vocală în Hudeștii mari de Dorohoiu, dela Scipione Bădescu, care până prin anul 1887, funcționa ca revizor școlar în ambele județe deodată, în Nordul Moldovii: Botoșani și Dorohoiu

Acest fost revizor școlar era originar din județul *Sălaj*, Transilvania, fiu de preot, de neam cărturar.

Inainte de a fi fost revizor școlar, în suszisele județe, a trăit multă vreme la București, colaborator la mai multe ziare și la mai multe reviste literare, atât ca cronicar precum și ca utor de poezii, mult apreciate de contimporanii săi.

In timpul cât a funcționat ca revizor școlar n'a încetat a se ocupa cu poeziile, cu articolele de literatură și ca cronicar.

După retragerea din postul de revizor, a condus singur o revistă a sa proprie, intitulată „Vocea Botoșanilor“, cu care se impusese prietenilor, și mai cu seamă devenise temut de adversarii săi.

Din gura acestui Scipione Bădescu în casa Domnului Ioan Franc, din Hudeștii mari, am aflat istoricul Imnului Național „Deșteaptăte Române“, precum și a originei ariei muzicale pe care s'a cântat totdeauna acest imn cunoscut de toată suflarea românească.

Acel Scipione Bădescu ne povestea, la mai mulți de odată, că nu singur Andrei Mureșanu a fost singurul autor; ci că înspre ziua de 3 Mai 1848, la Blaj, s'au adunat românii, nu numai din laturile Transilvaniei, ci din mai toate unghiurile locuite de români: Din Moldova cu vecinile ei surori Bucovina și Basarabia, din Muntenia, din Oltenia și de pretutindeni.

Din acea mare mulţime de români, n'au lipsit, în special, oamenii cărturari ca: Alexandri, Eliade Rădulescu, Negruţi şi mulţi bărbaţi reputaţi dintre fruntaşii neamului românesc.

La opera de redactare a Imnului Naţional, comun al tuturor românilor, au colaborat deci toţi cei ce erau recunoscuţi ca autori de rime.

Dar toţi colaboratorii nu ar fi putut semna o singură poezie, mai ales că românii din alte laturi, afară din hotarele Ungariei, erau ţinuţi a participa numai ca simpli spectatori în ţara streină, şi aşa destul de suspectaţi de cerberii ungureşti, cari, în toate timpurile trecute, purtau oroare de tot ce-i român, de peste munţi.

Imnul Naţional s'a compus numai cu o zi mai înainte, iar unii afirmau că chiar în seara zilei spre 3 Mai, zi fixată cu mult înainte, de ziua memorabilă de paşnica manifestaţiune românească din câmpia numită a „Libertăţei".

Poezia astfel întocmită trebuia înbrăcată într'o haină de viaţă a unei melodii, a unei arii, care trebuia intonată chiar a doua zi.

A doua zi, când în Catedrala Mitropoliei din Blaj se celebra cea mai măreaţă serbare bisericească şi naţională, la timpul cuvenit, în loc de priceasnă, în anvonul corului catedralei, s'a cântat „Deşteaptăte Române".

Cum toate erau spontaneu, din fugă pregătită, în lipsă de o melodie adaptabilă, cu toţi au convenit să o înveţe pe o singură voce şi anume pe aria vechiului cântec moldovenesc „Din sânul maicei mele[1])", schimbându-i numai timpul mişcărei din melancolică în tempo de marş, adică în măsuri de 2/4 în loc de 4/4, care ca concepţie muzicală nu cadrează cu întreaga energie a cântărei.

Scrupulos judecate aceste două concepţii, poezia energică în idei şi cuvinte, nu cadrează cu arta tristă şi melancolică, care cel mult poate fi tolerată ca fiind o manifestare, mai mult a unei jăliri, decât a unei explozii de manifestare, a sufletelor mistuite de dureri înăduşite, care totuşi nu se puteau erija în porniri de rebeliune, interzise de prudenţă, de către marii oameni ai acelor vremuri.

Din acest punct de vedere imnul „Deşteaptăte Române", care întruneşte toate condiţiunile unei manifestări pline de entuziasm de clocotire naţională într'u toate asemeni „Marsiliezii", nu a fost îmbrăcat într'o haină muzicală tot atât de vioaie ca aria Franceză.

---

1) Amatorii şi în special cunoscătorii de artă muzicală, prin un studiu comparativ, sar convinge despre identitatea ambelor arii *„Din sânul maicei mele"*, în tempo normal şi *„Deşteaptăte Române"*, în tempo de marş.
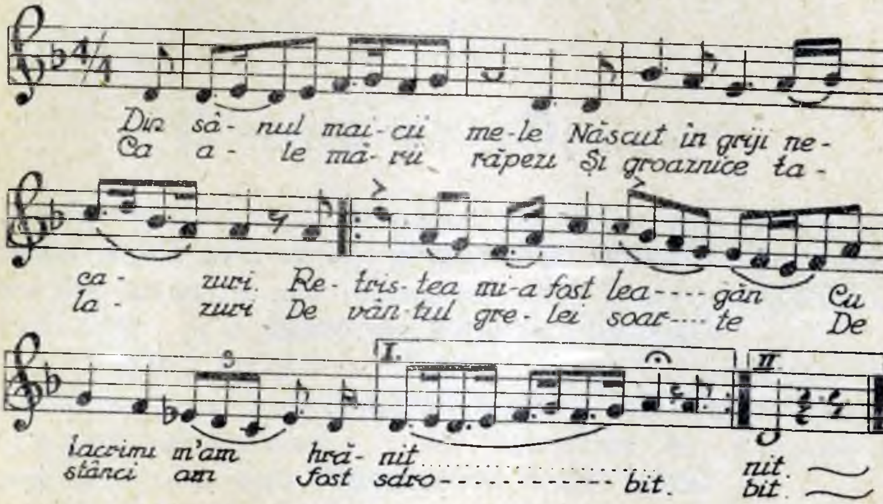
Tot povestitorul meu Scipione Bădescu, mai spunea că, adevărata origine a melodiei „Din sânul maicei mele“, identică în tonalitate minoră în „mi minor“ cu aria imnului „Deşteaptăte Române“, este de origină Ukrainiană, poate tot din concepţia vreunui Moldovan, de prin regiunile Moldoveneşti, de prin Crimeea.

Dacă origina acestei povestiri ar fi pusă la îndoială, ca izvorâte din propria mea născocire, măcar un martor auditiv, care mai trăeşte, prin judeţul Dorohoi, ar confirma cele mai sus arătate de subsemnatul,

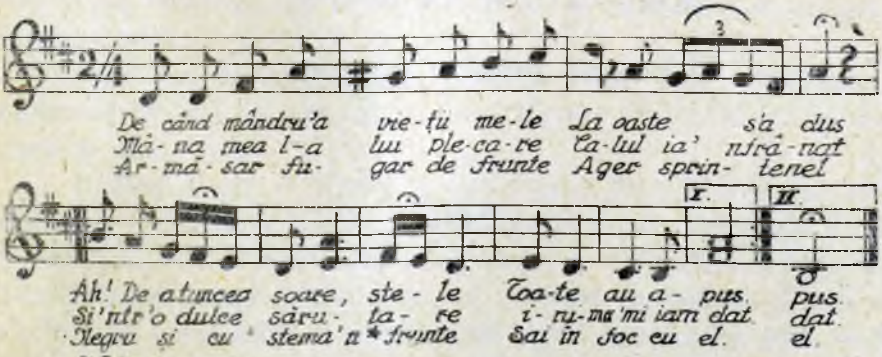
Protopop Ortodox *Melete Răuţu* din Satu Mare.

Am scris aceasta la 20 Octombrie 1931.

RETRISTEA

RĂMAS BUN

* Steaua

I.

Prutule

Prutule apă vioară

Facetea-i neagră cerneală

Stuhul[1]) tău o penişoară

Valul tău o mesișoară

Ca să scriu la maica-n țara[2])

Să-mi de bani de cheltuiala

Și strae de primineala

Și-un cal bun de călărie

C-am sa plec în batalie.

---

1) ştuh stui

2) Prin ţară nn se înţelege — nu Rusia din stânga Nistrului; ci Moldova, din dreapta Prutului.

Biserica din „Ocolina"

In satul „Ocolina", la 4-5 km. de Soroca, sub poalele unei păduri se află satul *Ocolina* şi la o mică distanţă *Ţipila*. In biserica din Ocolina se află următoarele cărţi bisericeşti tipărite cu litere cirilice, în moldoveneşte:

1) Sfânta Evanghelie „Tipărită în zilele V. Vlui. Io Alex. Ipsilanti, cu blagoslovenia şi cheltuieala P. S. Kir Grigora Mitropolit a toată ţara românească, în tip. Mitropoliei din Bucureşti la anul 1775 de Dimitrie Petrovici".

Pe fila a III-a se crie cu mâna: „Această Sftă dumnezeiască Evanghelie s'au dat spre neîndepărtare bisericei de pe moşia noastră *Ocolina*, ţinutu Soroca unde să prăznueşte hramul Sftului făcătoriul de minuni erarh Nicolae pentru ertarea pacatelor noastre. Ioan Atanasie şi fiul nostru Constantin 1793 Mart 23.

Evanghelia tipărită în Sibiu la 1859, cu privigherea şi binecuvântarea P. S S Dlui baron de Şaguna Episcop bisericei grecorăsăriteană ortodoxă din marele principat al Ardealului în tipografia diecezană".

3) Mineiu pe lunile Ianuar până la August incl. urmat de un supliment de vro 54 zile, cu slujbele sfinţilor de obştie. N'are început şi nici odată.

4) Penticostar — tipărit în Sfta Episcopie a Râmnicului, sub Io Mihail Constantin V. V. cu osârdiea şi toată cheltueala P. S. S. Kir. Kir, Filaret Episcopul Râmnicului, la anul dela zidirea lumei 7293 (în litere) (1785), tipograf. Climent Ieromonah şi alţii şi s'a început acest sfânt şi dumnezeesc lucru la luna Ianuarie în 8 zile şi a luat sfârşit la luna lui Martie în 10 zile la anii de la Hristos 1794". Pe fila a II-a, scris de mână se află:, „Acest Dumnezeesc *Penticostar* sau dat spre neîndepărtare din biserica de pe moşia noastră *Ocolina*, ţinutu Soroca, etc. etc. de Vezi la Nr. 1 . . . Pe reversul filei a III-a scrie: „Cumpărat cu 35 lei 1793 Mart 23".

5) Apostol tipărit în zilele lui „Io M. Ctin Suţu V. V. cu blagoslovenia Mitropolitului Ungro-Vlahiei Grigorie în Bucureşti la anul 1784". Cu scrisoare identică celor dela Nr. 1 şi 4.

6) Apostol tipărit în Mitropolia din Chişinău şi Hotin, sub împăratul Alex. Păvlovici, cu blagoslovenia Sftului şi îndreptătorului Sinod a Basarabiei şi a P. S. Gavriil Exarh şi Mitropolitul Chişinăului şi Hotinului în anul 1817, luna August.

7) Triodion tipărit la Sfta Mitropolie în Bucureşti la 1798 sub Io Contin Hangiarliu V. V., cu blagoslovenia şi cheltueala P S. Mitropolit Chir Dositei". Pe versul filei a 5 a scris: „A Sfintei biserici din Ocolina ţinutu Soroca 1798 August 6".

8) Mineiu de Obştie tipărit sub împăratul Alex. Pavlovici şi sub Mitropolitul Gavriil în tipografia Mitropoliei din Chişinău la 1819 Iunie.

9) Antologiu cuprinde slujbele sfinţilor de obştie, tipărtt în zilele lui Io Alex. Ipsilant V. V. şi sub Mitropolitul Grigorie, în tip. Mitropoliei din Bucureşti la 1777".

10) Sfintele şi Dumnezeeştile liturghii tipărite sub Io Nicolae Petru Movrogheni V. V., cu blagoslovenia şi cheltueala P. S S Kir, Kir, Filaret Episcop Râmnicului, în a ei tipografie la 1787".

11) Registre mitrice (stare civilă)

In biblioteca bisericei din Ocolinn să mai află registre de: spovediţi şi împărtăşiţi, botezaţi, cununaţi şi morţi pe anii 1858-1865, cu rubrici în cari titlurile sunt tipărite moldoveneşte Altele pe 1846-1857 a căror rubrici variază, adecă, unele cu titluri ruseşti, iar altele româneşti. Un registru de mărturisiţi şi împărtăşiţi pe anii 1858-1871 cu scris de mână parte româneşte parte ruseşte. Alt registru mare pentru inscrierea locuitorilor din 1846, precum şi pe anii 1854 şi 1857, pentru: născuţi şi cununaţi, cu titluri şi şcrisuri româneşti Un registru, fără rubrici, cu text rar imprimat româneşte, despre cei necununaţi obligator, cu răspunsuri scrise în ruseşte pe anii 1873-1880 Altul tot cu titluii imprimate în româneşte pe 1851-1856.

12) Rândueala Panihidei pentru răpausaţii: Marii Domni, Impăraţi şi Impărătese, ţari, ţariţe; tipărit, tot moldoveneşte, tot în Chişinău la 1817".

13) Filada cu 21 zile cuprinde datele lunilor şi zilelor în cari trebuesc pomeniţi toţi foştii împăraţi şi împărătese, Cnezi şi cneaghine, domni, doamne şi crăese ca; cea de Würtemburg. Ni-

derland şi ostaşii. S'au tălmăcit în limba moldovenească de protoerei Teodor Baltaga la 1869".

14) Un registru mare, legat în carton şi doc cenuşiu, cuprinde diferite ucaznri împărăteşti, tipărite moldoveneşte cu litere cirilice precum : Ucazul din August 1814, tălmăcit şi tipărit moldoveneşte la Chişinău, tot în 1814. O carte canonică a Mitropolitului de Chişinău, tipărită în două coloane ruseşti şi româneşti cu îndemnare către Basarabeni ca să depună jurământ în biserica pentru supunere cătră Ţarul Nicolai Pavlovici 1816. Apoi diferite alte ucaze, cărţi canonice şi comunicate privitoare la diferite mar întâmplări până la 1831. „Către toată obştia locuitorilor". Un comunicat imprimat în moldoveaeşte despre o nuntă mare în familia împărătească din 1844, etc. etc.

Biserica din Bujărouca Soroca

Pisania clitoriceasca sculptată pe laturile ambilor stâlpi de piatră, cari fac uşorii uşii de intrare, principală. Spre Nord: „Pururea pomeniţii cititori Sfântului lăcaşului acestuea *Nicolae Cerchez*, ce au fost Cluceriu Mari şi cu a sa cheltueală au zidit acest hram. Mariia Soţiea lui, stăpân.

Bujorofca: şi fiii lor: Alexandru cu soţiea sa Ana Beclemirova, Gheorghe, Constantin, Mihail Gavriil, Gheorghie, Ioan, Sollana, Ioan". Pe prag jos spre Nordvest, ros de picioare, „Toţi citttori". Spre sud pe stâlpul din dreapta": Iliuca, Ecaterina Ioan, Iliuca, Ştefan, Ioan.

Basot, Ileana, soţia lui, cu cei împreună făcători de bine; Antonie, Petru Teodorescu, cu Varvara soţiea lui Zmarand, Teodor şi cuvioasele maici.

Epraxiea Ivenca (poate Evgheniea) Mina cu Monahia Veniamin, Gheorghe, Ana, Casaudra, Casieana, Manoil, Alexandra". Pe prag jos în colţul din dreapta „Sânt" şi 1827.

Cărţi de ritual vechi toate tipărite cu litere cirilice, în româneşte.

Minee 12 volume legate în carton şi pele maron

Mineiul pe luna Ianuarie tipărit în anul 1830.

Mineile pe lunile Februarie până la Octombrie incl. tipărite în anul 1831; iar Mineile pe Noembrie şi Decembrie tipărite în anul 1832.

Titlul pe faţa I

„Intru slava sfintei şi cei de o fiinţă şi de Vieaţa făcătoarei şi nedespărţitei *Treimi* (nu Troiţe) Mineiul pe luna Decembrie, precum sau tipărit în zilele binecredinciosului şi singur Stăpânitorului Marelui Domn şi Impărat Nicolae Pavlovici, a toată Rossiea şi c. l. şi c. l."

„După izvodul cel îndreptat de Preasfinţitul Episcop al Argeşului Chir Iosif. Cu blagoslovenia, îndemnarea şi cu tot ajuto-

rul Preasfinţitului şi de Dumnezeu alesului Arhiepiscop şi Mitropolit al Sucevei şi al Moldovei Chiriu Chir Veniamin, prin osârdiea Prea Cuviosului Arhimandrit şi Stariţ al Sfintelor Mănăstiri Neamţului şi Sucului, Chir Dometian în Sfânta Mănăstire Neamţul, întru însăşi a sa tipografie, ce acum din nou făcută. Anul 1830, de Iroschimonah Isaiea Tipograful şi de Ieromonahul Ionochentie".

Afierosiri manuscrise pe Minee. La primele pagini ale textului de tipic, cu cerneală neagră, în mod desluşit, să citesc următoarele. „Aceste doaesprezece cărţi, *Minee,* sunt Afierosite la Sfta biserică *părinţască* (călugărească) *Bojoroga,* hramul Sfântului Dimitrie izvorâtorul de mir, de maicele Schimonahii.

Evgheniea şi Fevroniea Buzneşti spre vecnica (vecinica) pomenirea lor şi părinţilor lor şi a tot neamul lor".

„*Psaltirea* tipărită acum a doua oară întru întâea domnie a prealuminatului Domn Io Ştefan Mihail V. V., cu blagosloveniea şi toată cheltueala. Iubitorului de Dumnezeu Chir Grigorie Episcop Râmnic, în Sfta Episcopie a Romnicului ; la luna lui Februarie 1764, tip. de diaconul Constantin Mihai Popovici Tip. Râmnicului".

Pe contrafaţă stema ţării. Pe spaţiul gol să scrie : „1827 Dechemvrie 6 Chişinău". Pe faţa I scrie jos, „Aceasta Sftă carte *Psaltire* am dat-o eu la Sfta biserică cu hramul *Sfântului Mare Mucenic Dimitrie purtătorul de biruinţă şi izvorâtorul de mir.* Deci pentru aceasta, cine va luao dela biserica unde este dată spre cetire şi nu va lasao iarăş în biserică ca una ce este a ei acela să fie anaftima până ce va întoarce înapoi la biserica părinţilor. Şi eu Elefteriea Monahiea la Movila, am scris din poronca maicelor mai întăi numite .

Evangheliea

Ferecată în argint, legată în scoarţe de lemn căptuşite cu catifea vişinie, tîpărită la *Buda* sub Arhiepiscopul de la Carloviţ, Ştefan Mitropolit, la 1812, sub Impăratul Francisc Iosif I"

Crucea

O cruce de aur de pe Sfta Masă cu braţele egal de late Cea verticală cam 12 cm., cea orizontală 8-10 cm. late peste tot cam de 3-4 cm. care să deschide, prin balamale, în două părţi egale. In interior are ; două cruci sculptate în lemn de chiparis încunjurate, fiecare, de câte un şir de mărgăritare. Fiecare capăt a jumătăţilor de cruci, sub mici plăci de aur, artistic inflorite. (gravate) să află părticele de următoarele moaşte ale sfinţilor : Tihon, Mitro-

fan, rest din racla Sfântului Serghie ciudotvoreț (făcător de minuni) Haralampie etc. etc. dăruite lui *Nicolae Cerchez* de Patriarhul Ierusalimului. Părticică din *Crucea Domnului?* și părticele din piatra Mormântului Domnului, a Sfântului Mormânt. Această Cruce a fost dată biserisii din Bujorăuca de către răposatul *Valerian Panin*, strănepot ctitorului fundator al bisericii Nicolae Cerchez — spre vecinica păstrare".

Octoih

„Intocmai după cel grecesc tipărit în 1783 întocmai rănduit în zilele lui Io Mihail Suțu V V. cu blagosloveniea I. P S. S. Chir. Chir *Cozma* Mitropolit al Ungro Valahiei în Sfta Mitropolie a bucureștilor, la leat 1792". Afierosire scrise de acelaș Maior Petre (vezi Octoich mare pe pagina 3) identic.

Penticostar Tipărit sub Imp. Nic Pavlovici, cu blagoslovenia Preasfântului îndreptător Sinod și a P. S. S. Irinarh Arhiepiscopul Chișinăului și Hotinului în duhovniceasca sa tipografie din Chișinău, la anul dela facerea lumei 7361, iar dela Nașterea lui Hristos 1853 luna Septemvrie".

Ceaslov

Tipărit în zilele Imp. Alex. Pavlovici și Arhiepiscopului Gavriil în Chișinău la leat 7325 (1817) luna Martie în 3 zile. „Scris de mână:" „Acest Ceaslov a fost cumpărat din banii cutiii bisericii, cu 35 lei pentru biserica Adormirea din Soroca la 1818 Fevruarie 10".

Triodion

Tipărit în Sfta Mănăstire Neamțu în zilele binecredinciosului Domn și Impărat a toată Rusiea Nicolae Pavlovici cu blagoslovenia P. S. S. Arhiepiscop Chir Chir Veniamin Mitropolitul Sucevii și Moldovei la anul 1833. Scris de mână: „Cumpărarea *Triodului* este trei galbeni, afară di patru suti lei ci sânt dați în Minei" „Acest *Triod* nou și cu doaesprezeci Minei noui le afierosim noi sorioarele schim (onahii) la biserica părinților (monahilor) *Bujoroga* ci să prăznuești hramul Sfântului Dimitrie Izvorâtorul de mir, cumpărătura lor esti patru suti lei, să fie spre vecnică pomenirea lor și a părinților lor, cum și a tot neamul lor și cine Va cuteza a înstreina vreuna dintracesti sfinti cărți să fie neertat și neblagoslovit de Prea Milostivul Dumnezeu, și di Prea curata Maica Sa, și blăstămat di toati Soboarăle Sfinților părinți și spre adeverirea credinței urmează a me iscălitură (2 cuvinte nedescifrabile) Vasile fiul raposatului stolnic Iordachi Sturza 1828 Dech(emvrie) 19 zile"

Apostol „Tipărit de iznoavă în zilele lui Io Alex. Moruzi V. V. cu blagosloveniea P. S. S. Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Chir Dositei şi cu osârdiea şi cheltueala P. S. S Chiriu Chir Nectarie Episcopul Râmnicului în Sfta Episcopiea Râmnicului 1794. Tipărit de Dimitrie Mihailovici Tipograf Râmnicului şi de Gheorghe sin popa Constantin Tip. Râm.

Octoih Mare

„Tipărit în zilele lui Io Constantin Suţu Voevod cu blagosloveniea P. S. S. Mitropolit al Ungro-Valahiei Chiriu Chir Cozma, prin silinţa, cheltueala şi îndreptarea smeritului Mitropolit Sidis? Chir Grigorie în tipografia Sfintei Mitropolii a Bucureştilor la leat 1792, de Stanciu Tomovici, Tipograf". Jos pe fila a II-a este scris de mână. „Acest Octoih esti a bisericei din satul Bujorăuca pe cari lau afierosit în dar Ot, Maioru Petre în anul 1827 Dechemvrie 19 zile, la sfinţirea bisericei spre pomenirea sa şi a tot neamului".

„*Liturghiea* tipărită în exarhiceasca tipografie a Basarabiei ce să află în Sfta Mitropolie a Chişinăului la anul 7323-(1815), în timpul domniei Impăratului Nicolai Pavlovici şi sub păstoriea P. S. S. Mitropolit Gaviitl al Chişinăului şi Hotinului în luna August". Jos scris de mână. „Anul 1821 Noembrie 5 zile, *preutul Gheorghe Popovici* ot Zastânca (mahalaua Sorocăi, spre S. V.) am scris (şi înainte). „Această *Liturghie* este dreaptă cumpărată di preutul Gheorghi drept 30 l. adecă treizeci lei, când eu m'am preţuit în târgul *Chişinăului*, la anul 1816, Faur 12 zile. Şi iar 1816 Faur 12 zile, când m'am *hirotonisit* preut Ereu Gheorghe Popovici *Zastânca*".

Biserica „Soboru" din Soroca.

INSCRIPȚII.

(Nici o inscripție despre vechii ctitori).

Cărți de ritual.

1) *Evangheiia* legată în argint, tipărită sub domnia lui Alex. Const Moruzi V. V. Mitropolit fiind Dositei, Episcop Râmnicului fiind Nectarie, tipărită în tipografia Râmnicului, la 1794, de tipograful Dimitrie Mihailov Gh. ,sân Popa Constantin.

2) *Registru* pe anii 1825—1834, în care, cu litere cirilice să' scrie în românește „De Viedomostie Eparhiea Sf-tei Mitropolii a Chișinăului, de ținutul Eșii, la târgul Soroca, unde este biserica cu hramul *Sfinților mai marilor Voevozi*, în a cărei biserică poporănii cari din trânșii sau ispovedit și sau împărtășit în Sfântul și Marele post, în anul curgător și carele, fără a să împărtăși și numai că sau ispovedit și pentru ce și cari nu sau ispovedit și pentru ce. Anul 1825 . Ca nume să notează: „Protopopu Teodor Stamati de ani 48; Paraschiva soția lui de ani 45, Grigori fiul de ani 22, Teodor fiu de ani 9, Ruxanda fiică de ani 24 Maria fiică de ani 20, Marica sluga lor de ani 27".

Boeri.

Constantin Gafencu de ani 57, Mariea soția de ani 40, Vasilache Sardarul de ani 63, Anastasia soția de ani 51, Neculae Cerchez de ani 5.

Dela 1837 titlurile rubricelor sunt tipărite tot în românește cu cirilice. La titluri să mai adaog: țărani, oșteni, crepostuoi (robi) misceni (orășeni).

Cărţi.

Molebnic (carte de Tedeumuri) din anul 1815, luna Decembrie, tipărit tot cu cirilice, în româneşte, cuprinzând: Tedeumuri pentru diferite sărbări şi alte rugăciuni pentru diferite întâmplări din viaţa creştinilor.

Psaltire f. vechi, cu multe sfaturi şi rugăciuni fără date.

Penticostar tipărit în tipografia Râmnicului, în zilele lui Io Alex. Scarlat Ghica Voevod, cu blagoslovenia, osârdiea şi toată cheltuiala P. S Episcop Chir Partenie Episcop Râmnicului, la leat 7275 (1767). Pe reversul ultimei file tipărite „Prin osteneala şi dioztorisirea Ierom. Grigorie începând din Decembrie în 4 zile şi sa sfârşit la 15 Martie 1767".

Pe spaţiul gol mai jos, să află scris cu mâna, tot româneşte: „Aceasta Sfântă carte *Penticostari*, ci esti a Sfintei Biserici a târgului Soroca, au dato la mini amanet Chir Vasile sân (fiu) Proistosului protopop Teodor Cosma, cât trăesc (ea C. M. Cocugii?) pentru doae carboave şi înştiinţândumă a cui este, am dato la locul ei nedândumi banii, 1834, şi au fost la mini 14 luni: Hagiu Filaret".

Un registru de stare civilă pe anii 1841—1886. Pe anul 1882 rubricile sunt tipărite cu cirilice *în româneşte* şi cuprind: „N-rul cununiilor, luna, ziua, treapta mirelui, numele lui şi al tătânisău porecla, de ce lege este şi cu care cununie se cunună. Anii miresii. Cine au săvârşit taina? Cine au fost chezeşi; Iscăliturile martorilor, pentru act, *dacă vor voi*".

....
....

APENDICE*)

Incheiu lucrarea de faţă cu lămuririle notate mai jos şi anume: La pragul implinirii celor trei sferturi de secol, cugetând la apropiatul sfârşit al sbuciumatei mele vieţi, nu-mi puteam da *„odihnă ochilor mei, nici genelor mele dormitoare"*, inainte de a mi fi contopit sufletul meu, de Moldovan visător, fără un prinos de închinare adâncă pentru, cea mai scumpă lature a României, draga mea „Basaıabiei".

Obsedat mereu de acest gând, scump sufletului meu, în luptă cu sărăcia (căci nu primisem salariul de cinci luni trecute), am intins mâna, în dreapta şi în stânga şi, fără cinci din 18 direcţiuni, am strâns pumnii plini de promisiuni şi mai mult plini de vânt. Instituţiile căror am îndreptat apelul meu, au fost următoarele:

1. Parohia, *de mine infiinţată*, „Adormirea" din Satu-Mare.
2. Domnul Director „Banca Românească" „ „
3. „Camera de Comerţ" „ „
4. Banca „Casa Noastră" „ „
5. „Banca de Economie" „ „
6. „Baroul Advocaţial" „ „
7. „Mitropolia Moldovii" „ Iaşi
8. „Mitropolia Basarabiei" „ Chişinău
9. „Mitropolia Bucovinei" „ Cernăuţi
10. „Episcopia Huşilor" „ Huşi
11. „Episcopia Dunării de Jos" „ Galaţi
12. Episcopia „Basarabiei de Sud" „ Imail
13. Episcopia „Hotinului" „ Bălţi
14. Ministerului Cultelor „ Bucureşti
15. Direcţia Generală a Monopolului Regatului României „ Bucureşti
16. „Camera de Agricultură" „ Satu-Mare

---

*) Apeluri, răspunsuri, ajutoare şi tăceri.

17. „Banca Naţională a României" „ Bucureşti
18. „Banca Românească" „ „

Din cele 18 instituţiuni, notate mai sus, am primit următoarele răspunsuri, mai satisfăcătoare, iar dela marea majoritate nimica.

a) Dela Banca „Casa Noastră" din Satu-Mare, odată cu *una mie de lei*, am primit şi o scrisoare de încurajare, cu *urări*, pentru un „deplin *succes moral şi material*".

b) Dela Consiliul Eparhial al Arhiepiscopiei Chişinăului, mi s'a răspuns că „îmbunătăţindu-se situaţia se va reflecta asupra câtorva exemplare".

c) Prea Sfinţitul Episcop al Eparhiei din Oradea, trimiţându-mi recenziunea făcută cu un ordin; din care reese că *„lucrarea mea este vrednică de tipărit"*.

d) Dela Onor. Ministru al Cultelor, am primit răspunsul că, *„cu regret*, nu mi se poate da vreo *satisfacţiune"*.

e) Dela Episcopia Hotinului, mi s'a răspuns că *„trebue mai întâiu să se vadă aceea lucrare tipărită"*.

f) Dela Sfânta Mitropolie a Moldovei, prin scrisoarea din 12 Ianuarie 1932, semnată de Insuşi Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Pimen, mi s'a răspuns că „După tipărire, se vor lua câteva exemplare".

g) Dela Parohia Ortodoxă „Adormirea" din Satu-Mare, sub condiţiunea rambursării sumei, prin o valoare îndoită a cărţilor (pregătite spre imprimare), am fost ajutat cu un împrumut, *de 1000 lei*.

h) Dela Domnul Director al „Băncii Româneşti" din Satu-Mare, 500 Lei.

i) Dela „Camera de Comerţ" din Satu-Mare, am primit un ajutor bănesc de *1000 (una mie) lei*

j) Dela „Banca de Economie" din Satu-Mare, n-am primit *nimic*.

k) Dela Baroul avocaţilor din Satu-Mare *nimic*.

l) Dela „Mitropolia Bucovinei" nici un răspuns.

m) Dela Episcopia Huşilor nimic, Episcopul fiind pe moarte.

n) Dela „Episcopia Dunării de jos" nici un răspuns[1]).

o) Dela „Episcopia „Ismailului" n'am primit nici un răspuns[2]).

1) Şi nici nu era de aşteptat nimica, neputând oferi vreo vânzare de păduri sau altă specie de negustorii, la care mi'sar fi răspuns cu prima poştă.

2) Şi nici nu mă mir, că dela un Kiriarh, care, până la 1918 na avut nici o legătură cu Basarabia, către care n'a simţit nimic, de care nu-l lega decât, înalta situaţiune şi leafa atât de grasă, pe cari nu le visase, cu 12 ani mai înainte. Ce l'ar mai lega alt sentiment naţional de îmbelşugata Basarabie?

p) Dela „Direcţiunea Generală a Monopolurilor Regatului României“ n'am primit nici un răspuns, precum nici un răspuns n'am primit nici dela „Banca Naţională“ şi nimic dela „Banca Românească“, din Bucureşti.

r) Dela „Camera de Agricultură din Satu-Mare am primit un răspuns satisfăcător, cu un ajutor de *una mie lei.*

Dacă nu sunt obligat cu ceva, către cele mai multe instituţiuni, mai de seamă, căror mi-am îndreptat apelul meu, (nu pentru vreo procopseală materială); totuşi am multe obligaţiuni către cei ce mi-au dat câte un ajutor moral şi de trudă, întru desăvârşirea lucrării mele.

Câteva mulţămiri.

1) In primul rând sunt dator, cu recunoştinţă, D-lui Andrei Harbur, din „Cotiugenii mari“, de Basarabia, care mi-a procurat şi pus la dispoziţie, cele *49 de documente vechi răzăşeşti Basarabene.*

2) In al doilea rând datorez recunoştinţă Prea Cucerniciei Sale Părintelui David Ciolan, actualul Protoereu al judeţului Soroca, care m'a ajutat la traducerea, din ruseşte a celor mai multe documente. Mi-a procurat şi tradus din Ruseşte: „Monografia Oraşului Soroca“, mi-a dat o sumă de preţioase date, de prin Soroca şi că în fine, mi-a procurat fotografiile „Cetăţii Soroca“, cu un lung şir de comunicări, despre dimensiunile Cetăţii şi despre numele şi locul natal al vestitului Basarabean *Leon Aristidor Casso*, fost (spre cinstea neamului nostru Moldovenesc), zece ani, Ministru de Instrucţiune, în vasta Rusie, pe atunci, de 170 de milioane de locuitori.

3) Dator sunt, cu vie recunoştinţă Domnului Dr. Ştefan Lupşa, profesor la Academia de Teologie din Oradea, care mi-a făcut cea mai judicioasă şi cea mai competintă recenziune, de care mult ma'm folosit.

4) Nu pot uita şi pe D-nii profesori ai şcoalei de Comerţ din Satu-Mare: A. Sintion, A. Ghita, I. Scurtu şi D. Tăbăcaru, cari, făcând o minuţioasă recenziune lucrării mele, m'au îndemnat şi încurajat, ca să mă jertfesc, pentru lucrul imprimării, peste puterile mele.

5) Şi apoi iarăş, cum aş putea uita pe Domnul Victor Stănescu, Prim Grefier al Curţii de Apel din Oradea, care, nu cu puţină osteneală, mi-a procurat clişeele „Cetăţii“ şi „Oraşului Soroca“.

6) Şi cum oare aş uita şi pe Plutonierul de Administraţie Muşat G. Constantin, care fără plată, mi-a transcris, la maşină în dublu exemplar exact şi acurat, 20 de coale, pregătite pentru dat în lucrarea tipografică? Şi Doamne! Mult mi-a folosit.

Mulţămesc recunoscător şi D-lui Toma Floru Directorul „Băncii

Româneşti" din Satu-Mare, pentru suma de 500 lei cu care m'a ajutat.

Notă. Când în ziua de 9 Noembrie 1931, m'am prezentat la Prea Sfinţia Sa Părintele Episcop Roman Ciorogariu al Eparhiei Oradea, dintr'o fugitivă ochire, văzându-mi manuscrisul, pregătit spre imprimare, mi-a spus următoarele cuvinte: „Voi preoţii bătrâni tot mai lucraţi câte ceva, pentru Biserică, şi pentru Neam"; iar popii tineri, când mai scriu ceva, ori ne batjocoresc pe noi Episcopii, or, dacă şi scriu ceva, atunci scriu numai „pornografii"...

Acum la încheere, aduc laudă lui Dumnezeu, că mi-a păstrat vlaga şi puterea de muncă, ca să adun materialul necesar pentru a putea aduce prinosul meu sfânt de contribuţie la Altarul Sfunt al Neamului în neţărmurita dragoste ce am pentru icoana sufletului meu, pentru scumpa mea „Basarabie".

Protopop: **Melete Răuţu**

Satu-Mare, la 1 Martie 1932.

— SFÂRŞIT —

DE ACELAȘ:

1. *Monografia Eclesiastică a județului Vâlcea, lucrare jubiliară, tipărită în anul 1908.*

2. *Două nuvele morale: „Bunul Preot“ și „Domnul învățător“, tradusă din limba Italiană în colaborare cu un altul mai stăpân pe limbă.*

3. *„Cetatea și Orașul Soroca“ cu 49 documente răzășești vechi basarabene.*

Prețul: 35 Lei.